



## **PATYČIŲ DĖL ĮVAIRIŲ TAPATYBĖS ASPEKTŲ PAPLITIMAS LIETUVOS MOKYKLOSE**

**Tyrimo ataskaita**

**Tyrimo vadovė: Inga Vareikienė**

**Tyrėjai: Remigijus Civinskas**

**Iona Tamutienė**

**Kaunas, 2015**

## **Turinys**

ĮVADAS.....	3
1. PATYČIOS DĖL SEKSUALINĖS ORIENTACIJOS IR IŠVAIZDOS.....	5
2. PATYČIOS DĖL NEGALIOS IR SPECIALIŲJŲ POREIKIŲ .....	15
3. PATYČIOS DĖL TAUTYBĖS AR ETNINĖS TAPATYBĖS.....	28
4. PATYČIOS DĖL TIKĖJIMO .....	32
5. PATYČIOS DĖL MOKYMOSI REZULTATŲ.....	36
6. PATYČIOS DĖL TĖVŲ SOCIALINIO STATUSO IR MATERIALINIŲ DALYKŲ .....	39
7. KOMPLEKSINIAIPATYČIŲ DĖL ĮVAIRIŲ TAPATYBĖS ASPEKTŲ RODIKLIAI .....	44
IŠVADOS.....	52

## ĮVADAS

Tyrimo tikslas – įvertinti patyčių dėl įvairių tapatybės aspektų paplitimą Lietuvos mokyklose ir nustatyti pagrindinius tapatybės aspektus, dėl kurių moksleiviai daugiausiai tyčiojasi vieni iš kitų.

### **Tirtųjų kontingentas ir tyrimo metodai**

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos užsakytas sociologinis tyrimas buvo vykdomas 2015 m. balandžio mėnesį 53 Lietuvos mokyklose. Tiriamieji 12 klasių moksleiviai.

Tiriamųjų grupės sudarytos atsitiktiniu būdu 56 mokyklose iš visų apskričių, kiekvienoje jų atrenkant mokyklas iš apskrities centro ir dviejų savivaldybių (11 – Vilniaus apskrityje, 9 – Kauno, 7 – Klaipėdos, po 5 – Šiaulių ir Panevėžio, po 4 – Marijampolės, Telšių, Utenos ir Alytaus, 3 – Tauragės apskrityje). Atrankos vienetas – klasė. Apklausiai buvo atrinkta 1000 respondentų ir apklausti vienos baigiamosios klasės (12 klasės vidurinėse mokyklose bei profesinio mokymo įstaigose, 4 klasės gimnazijose) moksleiviai. Apklausa įvyko ne 56, kaip buvo planuota, o 53 mokyklose, kadangi dalis mokyklų atsisakė leisti atlikti tyrimą jose, o ir iš 53 mokyklų gautas reikiamas respondentų kiekis. Buvo gautas 53 atrinktų mokyklų vadovų sutikimas, kad bus vykdoma apklausa. Apklausa mokyklose vyko balandžio 9–14 d. Analizei atrinktos 1064 anketos.

Moksleivių apklausai naudota anoniminė anketa. Tyrimo metu respondentams anketoje buvo pateikta trumpa informacija apie tyčiojimąsi: „Patyčios – tai pasikartojantis vieno ar kelių asmenų agresyvus elgesys, nukreiptas į kitą silpnesnį asmenį. Šio elgesio tikslas yra sukelti fizinį ar emocinį skausmą. Patyčiomis nevadinamas draugiškas ar žaismingas paerzinimas nesiekiant įskaudinti“ (plg. Olweus). Anketoje buvo pateikti dviejų tipų klausimai: uždari (pateikiant galimus atsakymų variantus) ir atviri (sudarant galimybę atsakyti laisva forma). Pirmojo tipo klausimais buvo vertinamas patyčių paplitimas, formos ir priežastys. Atsakydami į antrojo tipo klausimus, moksleiviai galėjo plačiau apibūdinti žodžius, dažniausiai vartojamus siekiant įskaudinti kitus. Vaikų patiriamų patyčių paplitimas buvo vertinamas remiantis atsakymais į klausimą: „Kaip dažnai tau tenka ar teko patirti patyčias mokykloje?“. Moksleiviai turėjo pasirinkti vieną iš 6 galimų atsakymo į šį klausimą variantų: „nepatiriu“, „kartą per mėnesį arba rečiau“, „2–3 kartus per mėnesį“, „1 kartą per savaitę“, „keletą kartų per savaitę“, „kasdien“. Analizuojant duomenis, atsakymai suskirstyti į dvi grupes: nepatiria patyčių (atsakymai: „nepatiriu“ ir „kartą per mėnesį arba rečiau“) ir patiria patyčias (atsakymai: „2–3 kartus per mėnesį“, „1 kartą per savaitę“, „keletą kartų per savaitę“, „kasdien“).

Statistinei duomenų analizei buvo naudojamas programinis paketas *SPSS 22.0*. Lyginant patyčių paplitimo įvairiose tiriamųjų grupėse duomenis, statistinis skirtumų reikšmingumas patikrintas taikant  $\chi^2$  ir *z* testus. Skirtumai statistiškai reikšmingi, kai  $p < 0,05$ . Patyčios dėl įvairių tapatybės aspektų analizuotos ir ataskaitoje pateiktos tokia tvarka: respondentų (vyriška ir moteriška lytis)

patirtos patyčios ( iš merginų ir vaikinių), stebimos patyčios (kai respondentas stebėjo patyčias) ir respondentų vykdomos patyčios (respondentai nurodė, kad patys tyčiojosi iš kitų moksleivių). Ataskaitos paskutinėje dalyje pateikiama apibendrinti patyčių dėl įvairių tapatybės aspektų rodikliai, kurie leidžia palyginti rodiklius tarpusavyje. Bendras patyčių rodiklis yra išvestinis ir parodo, kiek viso 12-os klasės moksleivių per paskutinius metus nurodė patyrę patyčias dėl vieno ar kelių tapatybės aspektų. Gautų rezultatų palyginimui buvo atliktas t testas, pateikiami vidurkių rodikliai.

# 1. PATYČIOS DĖL SEKSUALINĖS ORIENTACIJOS IR IŠVAIZDOS

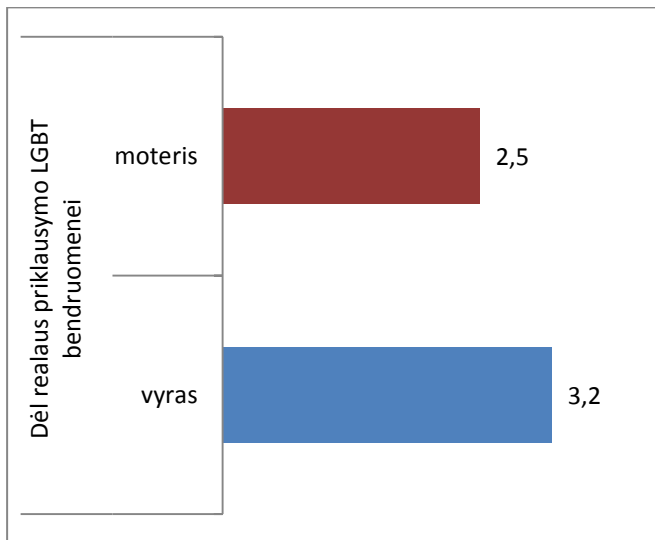
Remigijus Civinskas

Patyčios dėl seksualinės orientacijos buvo matuojamos dviem priegomis. Dvyliktos klasės moksleivių buvo klausiami, apie jų patirtas patyčias dėl realios ir dėl tariamos seksualinės orientacijos. Pasirinkti du kintamieji. Respondentų buvo klausiami apie jų patirtas patyčias dėl priklausymo arba tariamo priklausymo homoseksualių, biseksualių ar translyčių asmenų bendruomenei (toliau – LGBT). Gauti rezultatai buvo analizuojami šiais aspektais: respondentų patirtos vaikinų patyčios, respondentų patirtos merginų patyčios, respondentų stebimos patyčios, pačių respondentų tyčiojimas iš kitų.

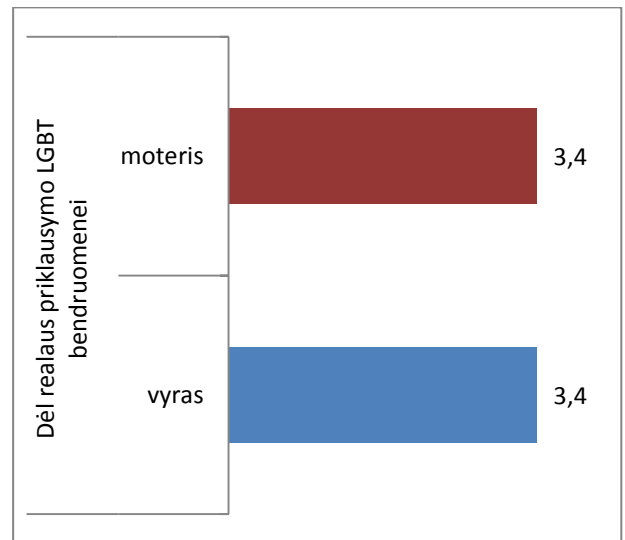
Prieš pateikiant tyrimo duomenis, svarbu pasakyti, kad 968 tyrime dalyvavę respondentai buvo heteroseksualūs, 11 – homoseksualūs, 21 – biseksualūs, 12 – asekualūs ir 36 nebuvo apsisprendę.

## RESPONDENTŲ PATIRTOS PATYČIOS DĖL SEKSUALINĖS ORIENTACIJOS – PRIKLAUSYMO LGBT BENDRUOMENEI

Analizuojant respondentų patiriamas patyčias buvo išsiaiškinta, kad dauguma respondentų patyčių dėl priklausymo LGBT bendruomenei nepatiria arba mano, kad tai jiems nėra aktualu.



1.1 pav. Respondentų patirtos merginų patyčios dėl priklausymo LGBT bendruomenei (proc.); N=1064



1.2 pav. Respondentų patirtos vaikinų patyčios dėl priklausymo LGBT bendruomenei (proc.); N=1064

Analizuodami duomenis pagal lytį, matome, jog 5,7 proc. moksleivių nurodė, kad patyrė merginų patyčias dėl priklausymo LGBT bendruomenei. 3,2 proc. vaikinų bei 2,5 proc. merginų patyrė tiesiogines merginų patyčias. Merginos iš vaikinų dėl priklausymo LGBT bendruomenei tyčiojosi kiek

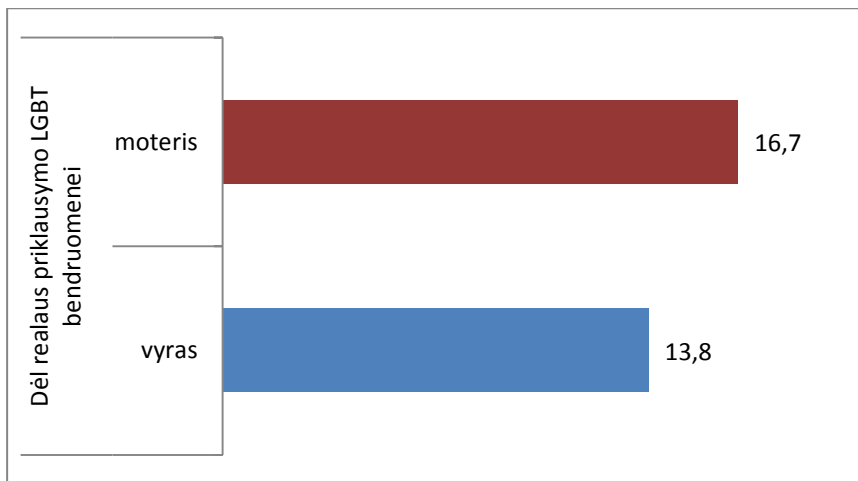
mažiau negu iš merginų. Vaikinų patyčias patyrė 6,8 proc. moksleivių (skirtumas yra statistiškai reikšmingas). Vaikinų patyčias nurodė patyrę po lygiai moksleivių vaikinų ir merginų.

**1.1 lentelė. Respondentų patirtos patyčios dėl seksualinės orientacijos – priklausymo LGBT bendruomenei**

Patyčių priežastis	Lytis	Patyčių dažnis			N	p
		nepatiriu	retai	dažnai		
<b>Respondentų patirtos merginų patyčios</b>						
Dėl realaus priklausymo homoseksualių, biseksualių ar translyčių asmenų bendruomenei	vyras	40,9%	2,7%	3,2%	205	0,000
	moteris	50,7%	0,0%	2,5%	233	
	<b>Iš viso</b>	<b>91,6%</b>	<b>2,7%</b>	<b>5,7%</b>	<b>438</b>	
<b>Respondentų patirtos vaikinų patyčios</b>						
Dėl realaus priklausymo homoseksualių, biseksualių ar translyčių asmenų bendruomenei	vyras	40,3%	4,1%	3,4%	223	0,014
	moteris	47,4%	1,3%	3,4%	243	
	<b>Iš viso</b>	<b>87,8%</b>	<b>5,4%</b>	<b>6,9%</b>	<b>466</b>	
<b>Respondentai nurodė, kad kiti tyčiojosi iš kitų</b>						
Dėl realaus kitų priklausymo homoseksualių, biseksualių ar translyčių asmenų bendruomenei	vyras	21,5%	7,6%	13,8%	270	0,509
	moteris	28,3%	12,1%	16,7%	359	
	<b>viso</b>	<b>49,8%</b>	<b>19,7%</b>	<b>30,5%</b>	<b>629</b>	
<b>Respondentai nurodė, kad patys tyčiojosi iš kitų</b>						
Dėl realaus kitų priklausymo homoseksualių, biseksualių ar translyčių asmenų bendruomenei	vyras	31,9%	3,4%	7,4%	316	0,000
	moteris	51,7%	2,8%	2,7%	423	
	<b>Iš viso</b>	<b>83,6%</b>	<b>6,2%</b>	<b>10,1%</b>	<b>739</b>	

Nagrinėjant apklausos dalyvių požiūrį į patirtas patyčias atsižvelgiant į respondentų lytinę orientaciją, nustatyta, kad homoseksualūs, biseksualūs, aseksualūs ar dar nežinantys savo lytinės orientacijos moksleiviai dažniau patiria patyčias negu heteroseksualūs. 25 proc. apklausoje dalyvavusių homoseksualių, 14,3 proc. biseksualių, 20 proc. aseksualių ir 22,2 proc. neapsisprendusių dvyliktokų nurodė, kad dažnai kenčia moteriškosios lyties asmens patyčias dėl priklausymo LGBT bendruomenei. Atitinkamas vyriškosios lyties asmens patyčias dėl to paties savo tapatybės aspekto teigė patiriant 66,7 proc. homoseksualių, 20 proc. biseksualių, 50 proc. aseksualių bei 25 proc. neapsisprendusių moksleivių. Apklausos duomenys atskleidžia, kad dėl priklausymo LGBT bendruomenei dažniau tyčiojasi vaikinai nei merginos.

**Respondentų stebimos patyčios.** Lyginant respondentų nuomones apie kitų moksleivių patiriamas merginų arba vaikinų patyčias dėl priklausymo LGBT bendruomenei ir apie asmeniškai patirtas (stebėjimas *versus* patirtis), galima konstatuoti, kad iš kitų moksleivių patiriamų patyčių stebėtojų gauti patyčių rodikliai yra aukštesni. 30,5 proc. moksleivių (13,8 proc. iš vaikinų; 16,7 proc. – merginų) pastebėjo, kad kiti tyčiojasi iš kitų. Šie skirtumai nėra statistiškai reikšmingi ( $p > 0,05$ ).



**1.3pav. Respondentų stebimų patyčių rodikliai (proc.); N=1064**

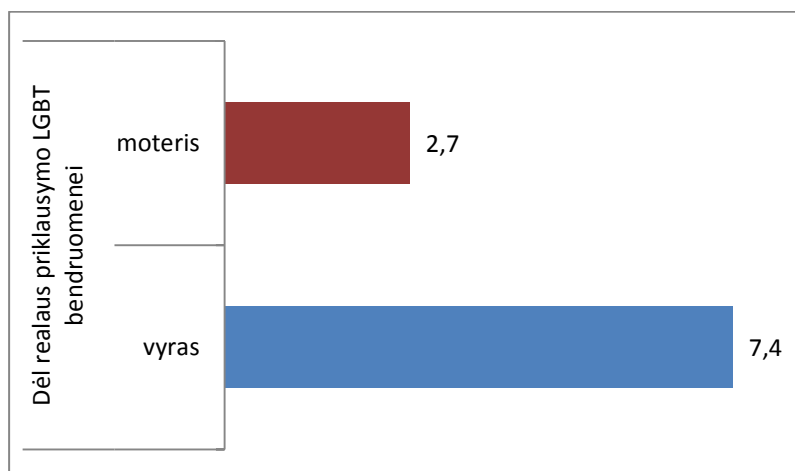
Nagrinėjant sąsajas tarp apklaustųjų lytinės orientacijos bei požiūrio į kitų patiriamas patyčias dėl realaus priklausymo LGBT bendruomenei, galima pastebėti kelis svarbius dalykus. Pirma, didesnė dalis respondentų, nurodžiusių, kad yra biseksualūs, aoseksualūs ar neapsisprendę, mano, kad kiti moksleiviai patiria patyčias dėl priklausymo LGBT bendruomenei. Išimtį sudaro homoseksualūs moksleiviai, kurių daugiau galvoja priešingai. Antra, iš 30,7 proc. patyčias kitų atžvilgiu pastebinčių dvyliktokų tik 5,6 proc. nurodė, kad yra homoseksualūs, biseksualūs, aoseksualūs arba neapsisprendę. Kiek mažesnis skaičius tokių respondentų (3,9 proc.) patyčių nepastebi.

**1.2 lentelė. Sąsajos tarp nurodytos lytinės orientacijos ir požiūrio į kitų patyčias iš kitų dėl realaus priklausymo LGBT**

			Tavo lytinė orientacija					Iš viso
			heteroseksuali	homoseksuali	biseksuali	aseksuali	dar nežinau	
Realus priklausymas LGBT	nepatiriu	N	292	3	2	2	9	308
		%	46,9%	0,5%	0,3%	0,3%	1,4%	49,4%
	retai	N	115	2	2	0	5	124
		%	18,5%	0,3%	0,3%	0,0%	0,8%	19,9%
	dažnai	N	156	3	13	5	14	191
		%	25,0%	0,5%	2,1%	0,8%	2,2%	30,7%
Iš viso		N	563	8	17	7	28	623
		%	90,4%	1,3%	2,7%	1,1%	4,5%	100,0%

**Respondentų tyčiojimosi iš kitų rodikliai.** Dauguma (89,9 proc.) respondentų nurodė, kad nesityčioja iš kitų moksleivių dėl jų realaus priklausymo LGBT bendruomenei. Kita vertus, rodikliai atskleidžia, kad dėl priklausymo LGBT bendruomenei dvyliktokai labiau linkę tyčiotis iš

moksleivių vaikinių (7,4 proc.) negu iš merginų (2,7 proc.). Pastebėtina, kad iš viso dėl nagrinėjamo asmens tapatybės aspekto nurodė tyčiojėsi 10,1 proc. respondentų.



**1.4pav. Respondentų tyčiojimosi iš kitų moksleivių rodikliai (proc.); N=1064**

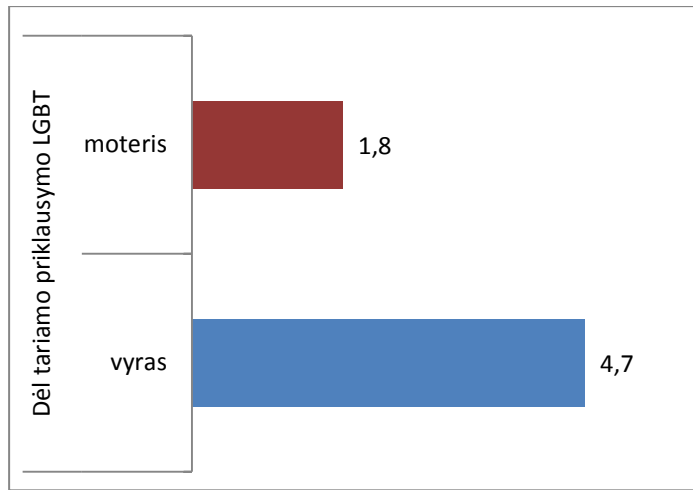
Apibendrinant analizės rezultatus galima teigti, kad nemaža dalis respondentų patiria patyčias dėl priklausymo LGBT bendruomenei. Nustatyta, kad 5,7 proc. moksleivių tikrai patyrė merginų patyčias dėl seksualinės orientacijos ir 6,8 proc. – vaikinių. Kad kiti moksleiviai tyčiojasi iš kitų moksleivių dėl priklausymo LGBT bendruomenei, respondentai nurodė dažniau, t.y. gautas rodiklis du kartus didesnis, negu gautasis klausiant apie jų pačių patirtas patyčias. Dauguma respondentų nurodė, kad nesityčioja iš kitų moksleivių dėl jų realaus priklausymo LGBT bendruomenei. Pastebėtina, kad vaikinai yra labiau negu merginos linkę tyčiotis dėl nagrinėjamo asmens tapatybės aspekto.



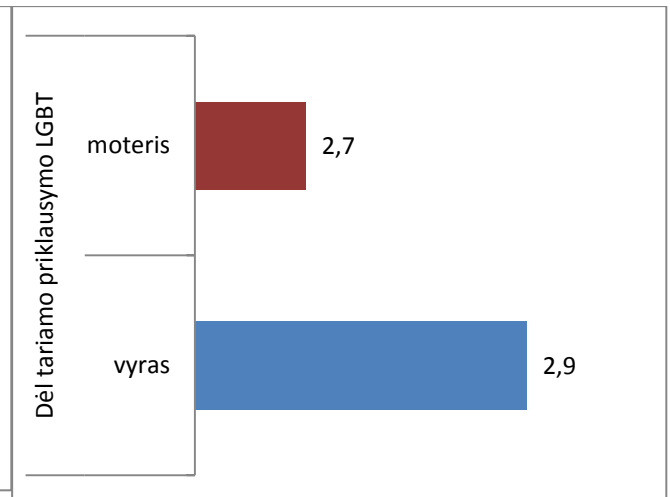
## PATYČIOS DĖL TARIAMOS SEKSUALINĖS ORIENTACIJOS

**Respondento patirtos patyčios.** Respondentų patirtos patyčios dėl tariamos seksualinės orientacijos buvo matuojamos tariamo priklausymo homoseksualių, biseksualių ir translyčių asmenų bendruomenei (toliau – LGBT) kintamuoju. Šios patyčių priežastys yra homofobinio pobūdžio. Jos patyčios dažniausiai yra grindžiamos išankstinėmis nuostatomis.

Apklauso duomenys rodo, kad dalis moksleivių (nuo 1,8 iki 4,7 proc.) patiria merginų patyčias dėl tariamos seksualinės orientacijos, o dalis (nuo 2,7 iki 4,6 proc.) – vaikinių patyčias.



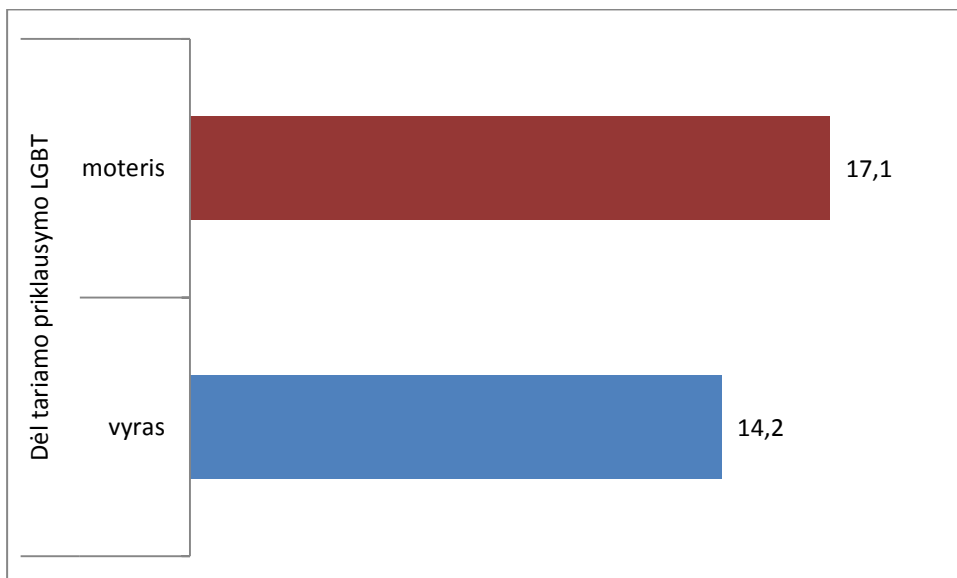
**1.5 pav. Respondentų patirtos merginų patyčios dėl tariamos seksualinės orientacijos (proc.); N=1064**



**1.6 pav. Respondentų patirtos vaikinių patyčias dėl tariamos seksualinės orientacijos (proc.); N=1064**

Pastebėtina, kad vaikinai itin dažnai patyrė patyčias dėl tariamo priklausymo LGBT bendruomenei (4,7 proc.), o tai yra išskirtinai aukštas rodiklis.

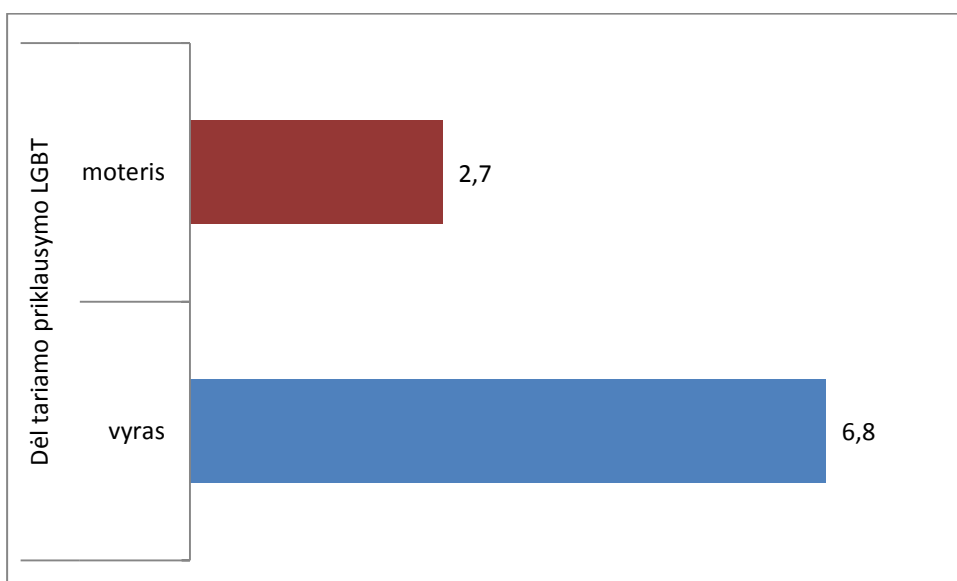
**Respondentų stebimos patyčios.** Respondentai atsakydami į klausimus pastebėjo, kad patyčios dėl tariamos seksualinės orientacijos aspekto yra aktualios kitiems moksleiviams. Apklaustieji nurodė, kad net apie 31 proc. kitų moksleivių tyčiojasi iš vaikų dėl tariamo priklausymo LGBT bendruomenei (31,3 proc.). Tai yra statistiškai reikšminga ( $p > 0,05$ ). Galima daryti prielaidą, jog stebėdami, kaip tyčiojama iš kitų moksleivių, respondentai dažniau užfiksuoja akivaizdžias patyčias dėl tariamos lytinės orientacijos.



**1.7 pav. Respondentų stebimų patyčių rodikliai (proc.); N=1064**

Respondentai maždaug keturis kartus dažniau manė, kad iš kitų moksleivių tyčiojasi dėl tariamos seksualinės orientacijos, negu nurodė, jog tyčiojasi iš jų pačių. Tyrimo rodikliai rodo, kad dvyliktokai dažniau pastebėjo patyčias kitų moksleivių – merginų atžvilgiu. Tiesa, rodiklių skirtumai nėra dideli. Pavyzdžiui, dėl tariamo priklausymo LGBT bendruomenei dažniau pastebėtas tyčiojimas iš merginų (17,1 proc.) negu iš vaikinų (14,2 proc.).

**Respondentų tyčiojimosi iš kitų rodikliai.** Dauguma (90,5 proc.) respondentų nurodė, kad nesityčioja iš kitų moksleivių dėl tariamos seksualinės orientacijos priežasčių. Kiti sakė esą linkę dažniau tyčiotis dėl tariamos priklausomybės LGBT. Dėl to maždaug dvigubai dažniau tyčiojasi vaikinai nei merginos.



### 1.8 pav. Respondentų tyčiojimosi iš kitų moksleivių rodikliai (proc.); N=1064

Apibendrinant tyrimo rezultatus galima teigti, kad dauguma apklausoje dalyvavusių moksleivių nepatiria patyčių dėl tariamos seksualinės orientacijos, tačiau dalis respondentų su jomis susidūrė. Respondentai pastebėjo, kad patyčios dėl tariamos seksualinės orientacijos yra aktualios kitiems moksleiviams. Jie nurodė, kad net apie 31 proc. kitų moksleivių tyčiojasi iš vaikų dėl tariamo priklausymo LGBT bendruomenei (31,3 proc.), dėl panašumo į kitos (ne savo tikrosios) lyties asmenį (31,6 proc.) ir dėl moterims/vyrams nederamo elgesio (31,3 proc.). Rezultatai rodo esant statistiškai reikšmingų sąsajų tarp respondentų požiūrių į nagrinėjamą patyčių kintamuosius. Dvyliktokai dažniau pastebėjo patyčias iš kitų moksleivių – merginų. Respondentai maždaug keturis kartus dažniau manė, kad iš kitų moksleivių tyčiojamosi dėl tariamos jų seksualinės orientacijos, negu nurodė patys patyrę patyčias dėl to, ir maždaug penkis kartus dažniau pastebėjo kitų patyčias iš kitų, negu prisipažino, kad jie patys tyčiojosi.

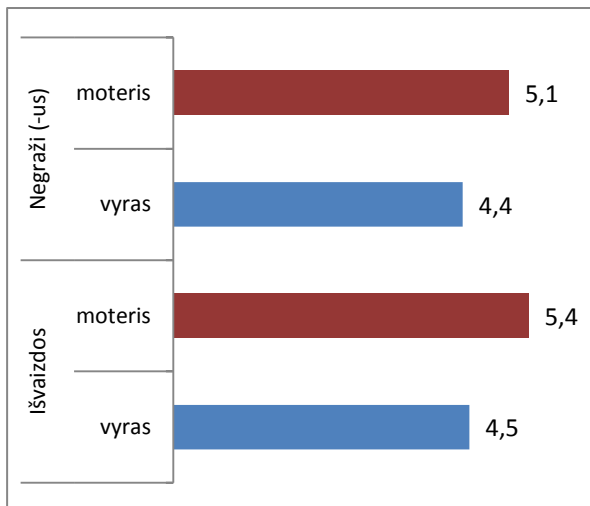
### 1.3 lentelė. Patyčių dėl tariamos seksualinės tapatybės rodikliai

Patyčių priežastis	Lytis	Patyčių dažnis			N	p
		nepatiriu	retai	dažnai		
<b>Respondentų patirtos merginų patyčios</b>						
Dėl tariamo priklausymo LGBT	vyras	36,8%	3,6%	4,7%	223	0,000
	moteris	52,0%	1,0%	1,8%	271	
	<b>Iš viso</b>	<b>88,9%</b>	<b>4,7%</b>	<b>6,5%</b>	<b>494</b>	
<b>Respondentų patirtos vaikų patyčios</b>						
Dėl tariamo priklausymo LGBT	vyras	38,2%	5,0%	2,9%	241	0,006
	moteris	49,1%	2,1%	2,7%	283	
	<b>Iš viso</b>	<b>87,4%</b>	<b>7,1%</b>	<b>5,5%</b>	<b>635</b>	
<b>Respondentai nurodė, kad kiti tyčiojosi iš kitų</b>						
Dėl tariamo priklausymo LGBT	vyras	20,5%	8,1%	14,2%	295	0,347
	moteris	26,7%	13,4%	17,1%	394	
	<b>Iš viso</b>	<b>47,2%</b>	<b>21,5%</b>	<b>31,3%</b>	<b>689</b>	
<b>Respondentai nurodė, kad patys tyčiojosi iš kitų</b>						
Dėl tariamo priklausymo LGBT	vyras	31,8%	4,4%	6,8%	335	0,000
	moteris	50,7%	3,7%	2,7%	446	
	<b>Iš viso</b>	<b>82,5%</b>	<b>8,1%</b>	<b>9,5%</b>	<b>781</b>	

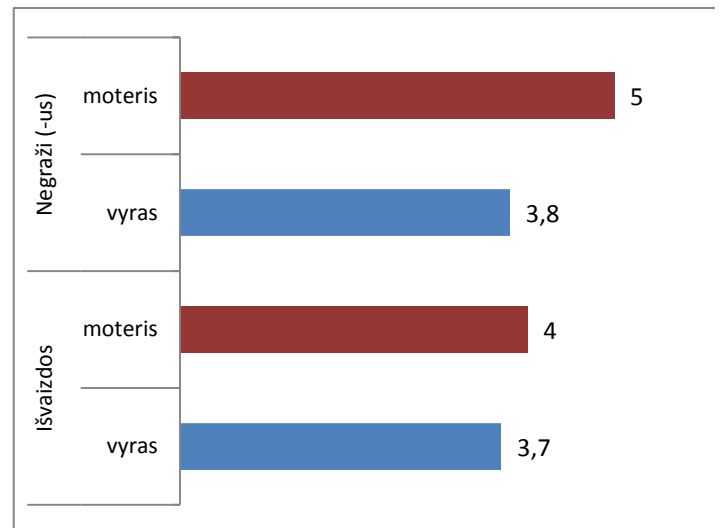
## PATYČIOS DĖL IŠVAIZDOS

Patyčios dėl išvaizdos buvo matuojamos dviem kintamaisiais. Moksleivių buvo klausama, apie jų patirtas, o taip pat kitų moksleivių patiriamas (stebėjimas) bei jų patirtis tyčiojantis iš kitų dėl kūno išvaizdos bei atrodymo kitiems negražia/-iu. Žinoma, kad atsvoris, vizualūs veido pažeidimai, plaukų struktūra bei spalva, odos pažeidimai ir pan. gali apspręsti tiek vaikų nepasitenkinimą savo kūnu, tiek išprovokuoti patyčias. Atliktų tyrimų duomenys rodo, kad tyčiojimuisi dėl išvaizdos yra jautresnės paauglės merginos, negu vaikinai.

**Respondentų patirtos patyčios.** Apklauskos duomenų analizė rodo, kad dažniausiai moksleiviai patyrė patyčių iš merginų dėl išvaizdos (9,9 proc.). Kiek mažiau dėl to, kad pasirodė negražus arba negraži (9,6 proc.). Tyrimo duomenys rodo, kad respondentų patyčių patirtys iš vaikinių patirtys yra kiek kitokios. 7,7 proc. moksleivių patyrė patyčias dėl išvaizdos bei 8,8 proc. dėl to, kad pasirodė negražus/-i.

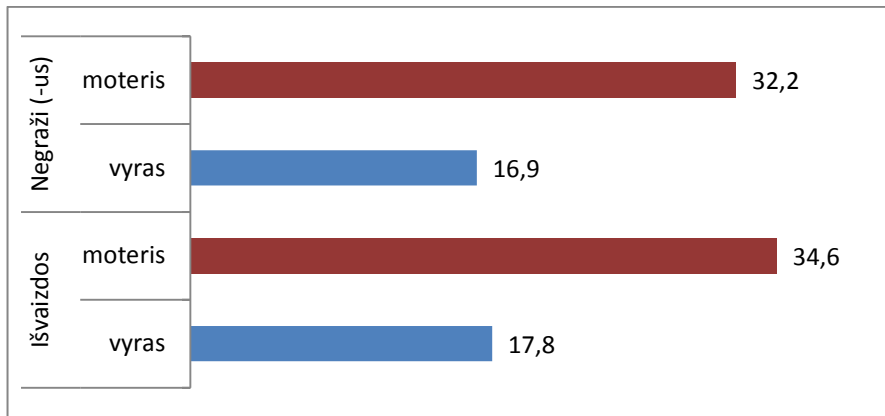


1.9 pav. Respondentų patirtos merginų patyčios dėl išvaizdos (proc., N- 1064)



1.10 pav. Respondentų patirtos vaikinių patyčios dėl atrodymo negražia/-iu (proc. ); N=1064

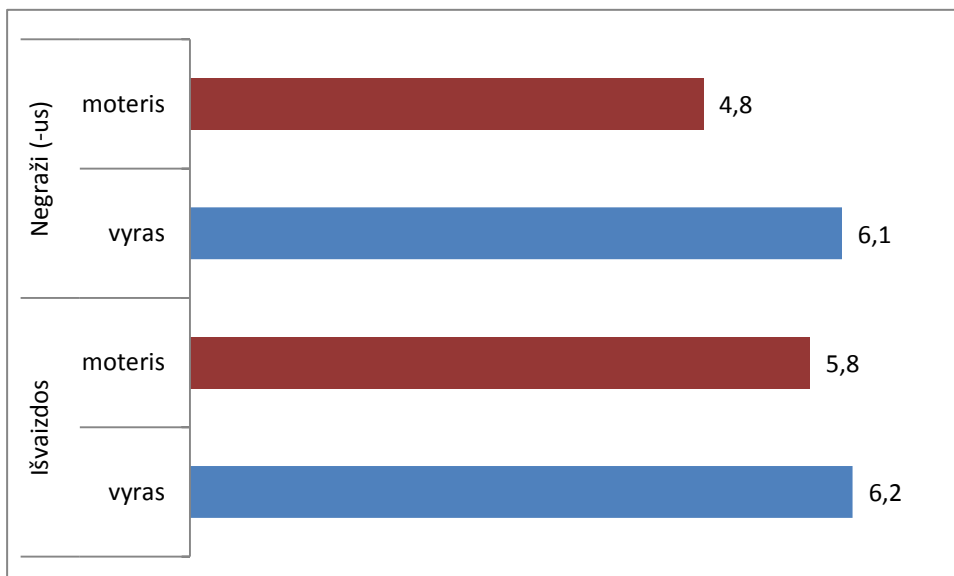
**Respondentų stebimos patyčios.** Kiek daugiau nei pusė respondentų (50,75 proc.) pastebėjo, kad yra tyčiojama iš kitų moksleivių dėl išvaizdos. Tyrimo rodikliai akivaizdžiai parodo, kad daugiausiai yra tyčiojama iš merginų (dėl išvaizdos kiti tyčiojosi 34,6 proc., o dėl to, kad yra suprantamos, kaip negražios 32,2). Apklauskos dalyvių nuomone iš kitų vaikinių yra tyčiojama dvigubai rečiau (dėl to, kad atrodo negražūs 17,8 proc., o dėl išvaizdos, - 16,9 proc.). Tai galima paaikškinti tuo, kad Lietuvoje paauglės merginos (dalinai ir vaikinai) išvaizdą laiko sėkmė lemiančiu veiksniumi, o nuo to priklauso jų savivertė, pasitenkinimas savimi.



**1.11 pav. Respondentų stebimų patyčių rodikliai (proc.); N=1064**

Apklausos duomenys rodo, kad respondentai, kurie savo šeimos ekonominę padėtį įvertino, kaip patenkinamą arba blogą mano, kad kiti moksleiviai dažnai patiria patyčias dėl išvaizdos (73,1 proc. nurodžiusių šeimos padėtį „patenkinama“ bei 75 proc. – „bloga“). Vis dėlto, galima pastebėti, kad gauti duomenys nėra statistiškai reikšmingi ( $p > 0,05$ ). Panašiai nuomonės pasiskirstė ir dėl kito kintamojo, - negražus/-i vertinimo sąryšyje su šeimos ekonominės padėties vertinimais. Tuo remiantis galima daryti prielaidą, kad moksleivių požiūrius į kitų patiriamas patyčias dėl išvaizdos galėjo apspręsti šeimos materialinis statusas. Tiksliau, mažesnes pajamas gaunančių šeimų vaikai šiam patyčių priežastim buvo atidesni.

**Respondentų tyčiojimosi iš kitų rodikliai.** Dauguma respondentų nurodė, kad nesityčioja iš kitų moksleivių dėl išvaizdos. Kita nedidelė dalis moksleivių yra linkusi tyčiotis dėl išvaizdos (12 proc.), ir dėl „kito“ atrodymo negražia/-iu (10,8 proc.). Pastebėtina, kad dėl nagrinėjamo patyčių priežasčių labiau yra linkę tyčiotis vaikinai.



## 1.12 Respondentų tyčiojimosi iš kitų moksleivių rodikliai (proc.); N=1064

Apibendrinant galima teigti, kad dauguma apklausoje dalyvavusių moksleivių nepatiria patyčių dėl išvaizdos. Kita vertus, tyrimu nustatyta, kad daugiau negu pusė respondentų (50,75 proc.) stebėjo kaip yra tyčiojamosi iš kitų moksleivių dėl išvaizdos ir dėl to, kad yra negražios. Tai rodo šių patyčių veiksmų aktualumą. Respondentai maždaug penkis kartus dažniau manė, kad iš kitų moksleivių tyčiojamosi dėl išvaizdos, negu prisipažino, kad jie patys tyčiojosi dėl šios priežasties.

### 1.4 lentelė. Patyčių dėl išvaizdos rodikliai

Patyčių priežastis	Lytis	Patyčių dažnis			N	P
		nepatiriu	retai	dažnai		
<b>Respondentų patirtos merginų patyčios</b>						
Išvaizdos	vyras	28,2%	7,1%	4,5%	281	0,400
	moteris	39,3%	15,5%	5,4%	424	
	<b>Iš viso</b>	<b>67,5%</b>	<b>22,6%</b>	<b>9,9%</b>	<b>705</b>	
Negraži (-us)	vyras	30,6%	7,1%	4,4%	297	0,747
	moteris	43,3%	9,5%	5,1%	408	
	<b>Iš viso</b>	<b>73,9%</b>	<b>16,6%</b>	<b>9,5%</b>	<b>705</b>	
<b>Respondentų patirtos vaikinų patyčios</b>						
Išvaizdos	vyras	30,1%	7,9%	3,7%	292	0,043
	moteris	38,7%	15,6%	4,0%	408	
	<b>Iš viso</b>	<b>68,9%</b>	<b>23,4%</b>	<b>7,7%</b>	<b>700</b>	
Negraži (-us)	vyras	32,8%	4,9%	3,8%	281	0,126
	moteris	43,3%	10,2%	5,0%	396	
	<b>Iš viso</b>	<b>76,1%</b>	<b>15,1%</b>	<b>8,9%</b>	<b>677</b>	
<b>Respondentai nurodė, kad kiti tyčiojosi iš kitų</b>						
Išvaizdos	vyras	11,8%	10,9%	17,8%	357	0,000
	moteris	10,6%	14,3%	34,6%	524	
	<b>Iš viso</b>	<b>22,4%</b>	<b>25,2%</b>	<b>52,4%</b>	<b>881</b>	
Negraži (-us)	vyras	12,7%	11,4%	16,9%	348	0,000
	moteris	12,3%	14,5%	32,2%	500	
	<b>viso</b>	<b>25,0%</b>	<b>25,9%</b>	<b>49,1%</b>	<b>848</b>	
<b>Respondentai nurodė, kad patys tyčiojosi iš kitų</b>						
Išvaizdos	vyras	28,0%	7,6%	6,2%	356	0,000
	moteris	40,1%	12,3%	5,8%	495	
	<b>Iš viso</b>	<b>68,0%</b>	<b>20,0%</b>	<b>12,0%</b>	<b>851</b>	
Negraži (-us)	vyras	30,1%	6,4%	6,1%	358	0,023
	moteris	43,5%	9,2%	4,8%	483	
	<b>Iš viso</b>	<b>73,6%</b>	<b>15,6%</b>	<b>10,8%</b>	<b>841</b>	

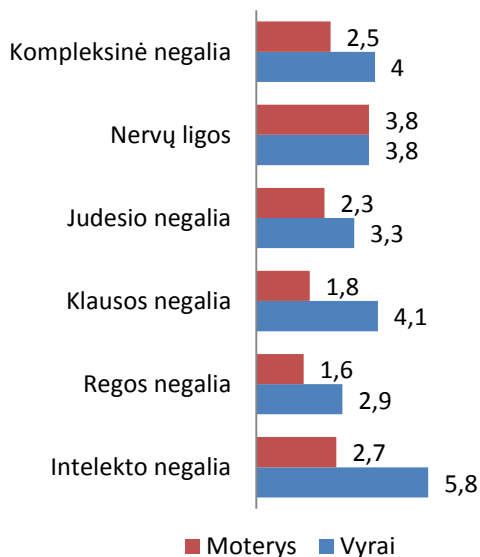
## 2. PATYČIOS DĖL NEGALIOS IR SPECIALIŲJŲ POREIKIŲ

Inga Vareikienė

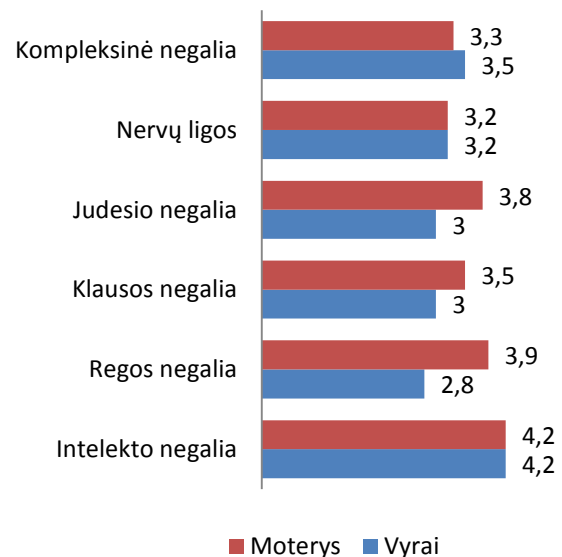
Patyčios dėl negalios ir specialiųjų poreikių tirtos klausiant moksleivių: „Kaip dažnai patiri patyčias dėl intelekto/psichikos, regos, klausos, judėjimo, nervų (neurologinių) ligų negalios, kompleksinės (kelių rūšių) negalios, tėvų psichinės, fizinės bei tariamos negalios ir mokymosi, elgesio/emocijų, kalbėjimo sutrikimų?“. Gauti rezultatai buvo analizuojami šiais aspektais: respondentų patirtos vaikinų patyčios, respondentų patirtos merginų patyčios; respondentų stebimos patyčios; pačių respondentų tyčiojimas iš kitų.

### Respondentų patirtos patyčios

Tiriant respondentų patirtas patyčias, nustatyta, kad dauguma (38–42 proc.) moksleivių patyčių dėl negalios nepatiria arba mano, kad tai jiems neaktualu (53–58 proc.).



2.1 pav. Dėl negalios patirtos merginų patyčios (proc.); N=1064



2.2 pav. Dėl negalios patirtos vaikinų patyčios (proc.); N=1064

Rezultatai rodo, kad 8,5 proc. moksleivių patyrė merginų patyčias dėl intelekto/psichikos negalios. Analizuojant patyčių patyrimą pagal lytį, nustatyta, kad 5,8 proc. respondentų vaikinų ir 2,7 proc. merginų patyrė merginų patyčias dėl intelekto/psichikos negalios. Dėl regos negalios merginų patyčias patyrė 4,5 proc. respondentų, iš kurių 2,9 proc. vaikinai ir 1,6 proc. merginos. Merginos dėl intelekto/psichikos negalios ir regos negalios dažniau tyčiojosi iš vaikinų nei iš merginų, skirtumai yra statistiškai reikšmingi. Vaikinų patyčias dėl intelekto negalios patyrė po 4,2 proc. vaikinų ir merginų. Vaikinų patyčias dėl regos negalios patyrė 6,8 proc. moksleivių, iš jų 2,8 proc. vaikinai ir 3,9 merginos.

2.1 lentelė. Patyčių dėl intelekto/psichikos ir regos negalios rodikliai pagal lytį

Patyčių priežastis	Patyčių dažnis				N	p
	Lytis	nepatiriu	retai	dažnai		
<b>Respondentų patirtos merginų patyčios</b>						
Intelekto/psichikos negalia	vyras	37,6%	4,1%	5,8%	196	0,001
	moteris	48,1%	1,7%	2,7%	216	
	<b>Iš viso</b>	<b>85,7%</b>	<b>5,8%</b>	<b>8,5%</b>	<b>412</b>	
Regos negalia	vyras	39,7%	2,9%	2,9%	201	0,046
	moteris	49,4%	3,4%	1,6%	240	
	<b>Iš viso</b>	<b>89,1%</b>	<b>6,3%</b>	<b>4,5%</b>	<b>441</b>	
<b>Respondentų patirtos vaikinių patyčios</b>						
Intelekto/psichikos negalia	vyras	41,1%	4,0%	4,2%	211	0,025
	moteris	45,3%	1,2%	4,2%	217	
	<b>Iš viso</b>	<b>86,4%</b>	<b>5,1%</b>	<b>8,4%</b>	<b>428</b>	
Regos negalia	vyras	39,3%	5,2%	2,8%	217	0,362
	moteris	44,8%	3,9%	3,9%	241	
	<b>Iš viso</b>	<b>84,1%</b>	<b>6,8%</b>	<b>6,8%</b>	<b>458</b>	
<b>Respondentai nurodė, kad kiti tyčiojosi iš kitų</b>						
Intelekto/psichikos negalia	vyras	21,2%	9,1%	12,4%	286	0,368
	moteris	25,3%	13,7%	18,3%	385	
	<b>Iš viso</b>	<b>46,5%</b>	<b>22,8%</b>	<b>30,7%</b>	<b>671</b>	
Regos negalia	vyras	26,1%	6,2%	10,6%	283	0,069
	moteris	34,3%	11,7%	11,1%	376	
	<b>Iš viso</b>	<b>60,4%</b>	<b>17,9%</b>	<b>21,7%</b>	<b>659</b>	
<b>Respondentai nurodė, kad patys tyčiojosi iš kitų</b>						
Intelekto/psichikos negalia	vyras	35,6%	2,5%	4,5%	311	0,000
	moteris	54,2%	1,6%	1,5%	419	
	<b>Iš viso</b>	<b>89,9%</b>	<b>4,1%</b>	<b>6,0%</b>	<b>730</b>	
Regos negalia	vyras	36,2%	2,0%	4,6%	318	0,000
	moteris	54,2%	1,9%	1,1%	425	
	<b>Iš viso</b>	<b>90,4%</b>	<b>3,9%</b>	<b>5,7%</b>	<b>743</b>	

Atlikus patyčių dėl klausos ir judėjimo negalios analizę pagal respondentų lytį, nustatyta, kad dėl klausos negalios patyčias patiria 5,9 proc. moksleivių, o dėl judėjimo – 5,6 proc. Patyčios dėl klausos negalios 2,3 kartus dažnesnės tarp vaikinių nei tarp merginų ( $p < 0,05$ ). Dėl judėjimo negalios tarp vaikinių patyčios patiriamos 1,4 karto dažniau negu tarp merginų ( $p > 0,05$ ). Iš vaikinių patyčias dėl klausos negalios patiria 4,1 proc. vaikinių ir 1,8 proc. merginų, dėl judėjimo negalios – 3,3 proc. vaikinių ir 2,3 proc. merginų.

## 2.2 lentelė. Patyčių dėl klausos ir judėjimo negalios rodikliai pagal lytį

Patyčių priežastis	Dažnis				N	p
	Lytis	nepatiriu	retai	dažnai		
<b>Respondentų patirtos merginų patyčios</b>						
Klausos negalia	vyras	42,7%	2,6%	4,1%	193	0,046
	moteris	47,6%	1,3%	1,8%	198	
	<b>Iš viso</b>	<b>90,3%</b>	<b>3,8%</b>	<b>5,9%</b>	<b>391</b>	
Judėjimo negalia	vyras	42,6%	2,6%	3,3%	190	0,954
	moteris	48,5%	0,8%	2,3%	202	
	<b>Iš viso</b>	<b>91,1%</b>	<b>3,4%</b>	<b>5,6%</b>	<b>392</b>	
<b>Respondentų patirtos vaikinių patyčios</b>						



Klausos negalia	vyras	42,5%	4,4%	3,0%	202	0,039
	moteris	45,2%	1,5%	3,5%	203	
	<b>Iš viso</b>	<b>87,7%</b>	<b>5,9%</b>	<b>6,4%</b>	<b>405</b>	
Judėjimo negalia	vyras	42,4%	4,0%	3,0%	197	0,018
	moteris	45,9%	1,0%	3,8%	202	
	<b>Iš viso</b>	<b>88,2%</b>	<b>5,0%</b>	<b>6,8%</b>	<b>399</b>	
<b>Respondentai nurodė, kad kiti tyčiojosi iš kitų</b>						
Klausos negalia	vyras	26,9%	6,5%	10,0%	266	0,161
	moteris	36,9%	10,1%	9,6%	347	
	<b>Iš viso</b>	<b>63,8%</b>	<b>16,6%</b>	<b>19,6%</b>	<b>613</b>	
Judėjimo negalia	vyras	25,4%	6,5%	10,4%	268	0,030
	moteris	34,2%	12,9%	10,6%	366	
	<b>Iš viso</b>	<b>59,6%</b>	<b>19,4%</b>	<b>21,0%</b>	<b>634</b>	
<b>Respondentai nurodė, kad patys tyčiojosi iš kitų</b>						
Klausos negalia	vyras	38,0%	1,7%	4,2%	316	0,000
	moteris	54,0%	0,8%	1,4%	405	
	<b>Iš viso</b>	<b>92,0%</b>	<b>2,5%</b>	<b>5,5%</b>	<b>721</b>	
Judėjimo negalia	vyras	38,3%	1,5%	3,6%	316	0,001
	moteris	54,0%	1,2%	1,4%	412	
	<b>Iš viso</b>	<b>92,3%</b>	<b>2,7%</b>	<b>4,9%</b>	<b>728</b>	

Merginų patyčias dėl nervų ligų negalios patiria iš viso 7,5 proc. moksleivių (3,8 proc. merginų ir 3,8 proc. vaikų). 1,2 karto rečiau patiriamos vaikų patyčios dėl nervų ligų negalios. 3,2 proc. vaikų ir 3,2 proc. merginų nurodė patyrę vaikų patyčias dėl nervų ligų negalios. Dėl kompleksinės negalios 6,5 proc. moksleivių patyrė merginų patyčias ir 6,8 proc. – vaikų patyčias. Merginos rečiau patiria merginų (2,5 proc.) negu vaikų (3,5 proc.) patyčias dėl kompleksinės negalios. Pastebėta, kad vaikų patyčias dėl kompleksinės negalios patiria 3,3 proc. vaikų, o merginų patyčias – 4,0 proc. vaikų, tačiau duomenys nėra statistiškai reikšmingi ( $p > 0,05$ ).

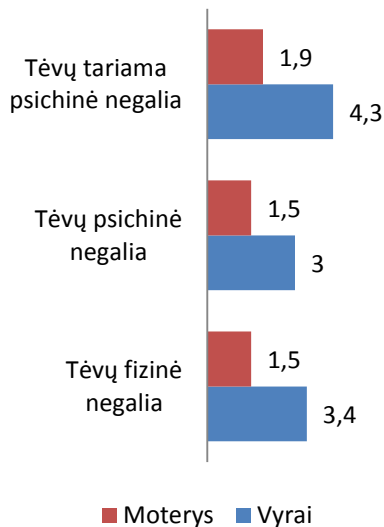
### 2.3 lentelė. Patyčių dėl nervų (neurologinių) ligų ir kompleksinės (kelių rūšių) negalios rodikliai pagal lytį

Patyčių priežastis	Patyčių dažnis				N	p
	Lytis	nepatiriu	retai	dažnai		
<b>Respondentų patirtos merginų patyčios</b>						
Nervų (neurologinės) ligos	vyras	40,3%	3,5%	3,8%	190	0,954
	moteris	45,0%	3,8%	3,8%	210	
	<b>Iš viso</b>	<b>85,3%</b>	<b>7,2%</b>	<b>7,5%</b>	<b>400</b>	
Kompleksinė (kelių rūšių) negalia	vyras	41,1%	2,8%	4,0%	191	0,165
	moteris	47,9%	1,8%	2,5%	208	
	<b>Iš viso</b>	<b>89,0%</b>	<b>4,5%</b>	<b>6,5%</b>	<b>399</b>	
<b>Respondentų patirtos vaikų patyčios</b>						
Nervų (neurologinės) ligos	vyras	42,1%	4,6%	3,2%	204	0,763
	moteris	43,3%	3,7%	3,2%	205	
	<b>Iš viso</b>	<b>85,3%</b>	<b>8,3%</b>	<b>6,4%</b>	<b>409</b>	
Kompleksinė (kelių rūšių) negalia	vyras	42,0%	3,3%	3,3%	194	0,317
	moteris	46,3%	1,8%	3,5%	206	
	<b>Iš viso</b>	<b>88,3%</b>	<b>5,0%</b>	<b>6,8%</b>	<b>400</b>	
<b>Respondentai nurodė, kad kiti tyčiojosi iš kitų</b>						

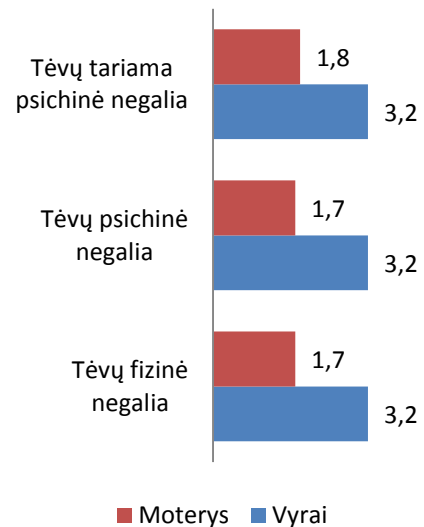
Nervų (neurologinės) ligos	vyras	26,1%	6,6%	9,1%	266	0,526
	moteris	33,9%	10,8%	13,5%	371	
	<b>Iš viso</b>	<b>60,0%</b>	<b>16,6%</b>	<b>22,6%</b>	<b>637</b>	
Kompleksinė (kelių rūšių) negalia	vyras	27,2%	6,7%	8,5%	265	0,489
	moteris	34,4%	10,9%	12,3%	360	
	<b>Iš viso</b>	<b>61,6%</b>	<b>17,6%</b>	<b>20,8%</b>	<b>625</b>	
<b>Respondentai nurodė, kad patys tyčiojosi iš kitų</b>						
Nervų (neurologinės) ligos	vyras	37,7%	1,7%	3,9%	313	0,000
	moteris	54,1%	1,2%	1,4%	411	
	<b>Iš viso</b>	<b>91,9%</b>	<b>2,9%</b>	<b>5,2%</b>	<b>724</b>	
Kompleksinė (kelių rūšių) negalia	vyras	38,8%	1,3%	3,4%	309	0,003
	moteris	54,1%	1,1%	1,4%	403	
	<b>Iš viso</b>	<b>92,8%</b>	<b>2,4%</b>	<b>4,8%</b>	<b>712</b>	

Patyčios dėl tėvų ar kitų šeimos narių negalios šiame tyrime tirtos, pateikus moksleiviams tris klausimus: „Kaip dažnai patiri patyčias dėl tėvų ar kitų šeimos narių fizinės negalios?“; „Kaip dažnai patiri patyčias dėl tėvų ar kitų šeimos narių psichinės negalios?“ ir „Kaip dažnai patiri patyčias dėl tėvų ar kitų šeimos narių tariamos (tokios, kokios jie neturi) psichinės negalios?“.

Tyrimo rezultatai parodė, kad apie 57 proc. moksleivių patyčias dėl tėvų ar artimųjų negalios traktuoja kaip sau nesvarbias, o 40 proc. teigė, kad patyčių dėl savo tėvų ar šeimos narių negalios nepatiria.



**2.3 pav. Respondentų patirtos merginų patyčios dėl tėvų ar artimųjų negalios (proc.); N=1064**



**2.4 pav. Respondentų patirtos vaikinių patyčios dėl tėvų ar artimųjų negalios (proc.); N=1064**

Analizuojant patyčias dėl tėvų psichinės, fizinės ir tariamos psichinės negalios nustatyta, kad merginų patyčias 4,9 proc. moksleivių patiria dėl fizinės negalios, 4,5 proc. – dėl psichinės negalios ir 6,2 proc. – dėl tėvų tariamos psichinės negalios. Dėl tėvų fizinės arba psichinės negalios merginų patyčias patiria 1,5 proc. merginų ir 2 kartus dažniau (apie 3 proc.) vaikinių. Dėl tariamos tėvų

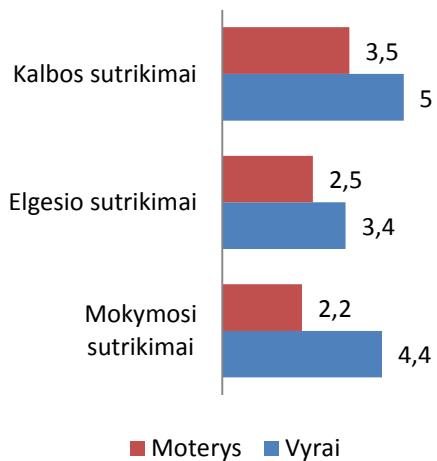
psichinės negalios patyčias moksleiviai patiria šiek tiek dažniau (1,9 proc. merginų ir 4,3 proc. vaikinių).

Atlikus vaikinių patyčių, patiriamų dėl tėvų ar kitų šeimos narių negalios, statistinę analizę atsižvelgiant į lytį nustatyta, kad 1,9 karto dažniau su šia problema susiduria vaikinai nei merginos. Dėl šių tipų negalios vaikinių patyčias patiria apie 5 proc. vaikinių ir merginų.

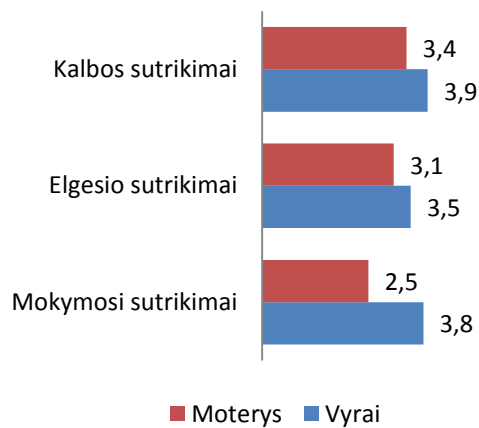
## 2.4 lentelė. Patyčių dėl tėvų ar kitų šeimos narių fizinės, psichinės ir tariamos psichinės negalios rodikliai pagal lytį

Patyčių priežastis	Patyčių dažnis				N	p
	Lytis	nepatiriu	retai	dažnai		
<b>Respondentų patirtos merginų patyčios</b>						
Tėvų ar kitų šeimos narių fizinė negalia	vyras	41,1%	<b>3,0%</b>	3,4%	193	0,025
	moteris	49,5%	1,5%	1,5%	213	
	<b>Iš viso</b>	<b>90,6%</b>	<b>4,4%</b>	<b>4,9%</b>	<b>406</b>	
Tėvų ar kitų šeimos narių psichinė negalia	vyras	42,6%	2,0%	3,0%	190	0,185
	moteris	49,4%	1,5%	1,5%	209	
	<b>Iš viso</b>	<b>92,0%</b>	<b>3,5%</b>	<b>4,5%</b>	<b>399</b>	
Tėvų ar kitų šeimos narių tariama (tokia, kokios jie neturi) psichinė negalia	vyras	40,6%	2,9%	4,3%	200	0,025
	moteris	48,7%	1,7%	1,9%	219	
	<b>Iš viso</b>	<b>89,3%</b>	<b>4,5%</b>	<b>6,2%</b>	<b>419</b>	
<b>Respondentų patirtos vaikinių patyčios</b>						
Tėvų ar kitų šeimos narių fizinė negalia	vyras	42,7%	2,9%	3,2%	200	0,179
	moteris	47,6%	2,0%	1,7%	210	
	<b>Iš viso</b>	<b>90,2%</b>	<b>4,9%</b>	<b>4,9%</b>	<b>410</b>	
Tėvų ar kitų šeimos narių psichinė negalia	vyras	42,3%	3,4%	3,2%	200	0,108
	moteris	47,4%	2,0%	1,7%	209	
	<b>Iš viso</b>	<b>89,7%</b>	<b>5,4%</b>	<b>4,9%</b>	<b>409</b>	
Tėvų ar kitų šeimos narių tariama (tokia, kokios jie neturi) psichinė negalia	vyras	41,4%	3,2%	3,2%	209	0,162
	moteris	48,1%	2,3%	1,8%	228	
	<b>Iš viso</b>	<b>89,5%</b>	<b>5,5%</b>	<b>5,0%</b>	<b>437</b>	
<b>Respondentai nurodė, kad kiti tyčiojosi iš kitų</b>						
Tėvų ar kitų šeimos narių fizinė negalia	vyras	29,8%	4,1%	8,6%	271	0,019
	moteris	37,1%	10,0%	10,3%	367	
	<b>Iš viso</b>	<b>66,9%</b>	<b>14,1%</b>	<b>19,0%</b>	<b>638</b>	
Tėvų ar kitų šeimos narių psichinė negalia	vyras	29,4%	5,1%	8,6%	270	0,236
	moteris	37,1%	9,4%	10,2%	355	
	<b>Iš viso</b>	<b>66,6%</b>	<b>14,6%</b>	<b>28,6%</b>	<b>625</b>	
Tėvų ar kitų šeimos narių tariama (tokia, kokios jie neturi) psichinė negalia	vyras	29,6%	4,1%	9,9%	274	0,001
	moteris	35,4%	11,1%	9,9%	354	
	<b>Iš viso</b>	<b>65,0%</b>	<b>15,3%</b>	<b>19,7%</b>	<b>628</b>	
<b>Respondentai nurodė, kad patys tyčiojosi iš kitų</b>						
Tėvų ar kitų šeimos narių fizinė negalia	vyras	39,3%	0,6%	3,3%	310	0,008
	moteris	54,5%	0,8%	1,5%	408	
	<b>Iš viso</b>	<b>93,7%</b>	<b>1,4%</b>	<b>4,9%</b>	<b>718</b>	
Tėvų ar kitų šeimos narių psichinė negalia	vyras	38,6%	1,1%	3,9%	312	0,000
	moteris	54,3%	0,7%	1,4%	403	
	<b>Iš viso</b>	<b>92,9%</b>	<b>1,8%</b>	<b>5,3%</b>	<b>715</b>	
Tėvų ar kitų šeimos narių tariama (tokia, kokios jie neturi) psichinė negalia	vyras	38,8%	0,8%	3,9%	315	0,002
	moteris	54,2%	0,7%	1,7%	410	
	<b>Iš viso</b>	<b>93,0%</b>	<b>1,5%</b>	<b>5,5%</b>	<b>725</b>	

Tiriant respondentų patirtas patyčias, moksleivių buvo klausiama, ar jie patyrė kitų patyčias dėl mokymosi, elgesio/emocijų ir kalbos sutrikimų (mikčiojimo, nesklандаus tarimo). Nustatyta, kad apie 40 proc. respondentų dėl mokymosi, elgesio/emocijų, kalbėjimo ir kalbos sutrikimų (mikčiojimo, nesklандаus tarimo) patyčių nepatiria, o apie 50 proc. mano, kad tai jiems nesvarbu.



**2.5 pav. Respondentų patirtos merginų patyčios dėl specialiųjų poreikių (proc.); N=1064**



**2.6 pav. Respondentų patirtos vaikinų patyčios dėl specialiųjų poreikių (proc.); N=1064**

Atlikus analizę pagal lytį, nustatyta, kad merginų patyčias dėl mokymosi sutrikimų patiria 6,6 proc. moksleivių, dėl elgesio sutrikimų – 5,9 proc., o dėl kalbėjimo bei kalbos sutrikimų (mikčiojimas, nesklandus tarimas) – 8,4 proc. tiriamųjų. Vaikinų, kaip ir merginų, patyčių dažniausiai sulaukiama dėl kalbėjimo bei kalbos sutrikimų (7,3 proc.). Dėl išvardytų sutrikimų dažniau abiejų lyčių atstovų patyčias patiria vaikinai. Dėl kalbos sutrikimų merginų patyčių sulaukia 3,5 proc. merginų ir 5 proc. vaikinių ( $p>0,05$ ), dėl elgesio sutrikimų – 3,4 proc. vaikinių ir 2,5 proc. merginų ( $p>0,05$ ). Rezultatai rodo, kad merginų patyčias dėl kalbos ir elgesio sutrikimų 1,2 karto dažniau patiria vaikinai, tačiau rezultatai nėra statistiškai reikšmingi. Vaikinų patyčias dėl kalbos, elgesio ir mokymosi sutrikimų patiria 3,8 proc. vaikinių ir 2,5 proc. merginų. Panašūs ir patyčių dėl elgesio sutrikimų rezultatai: jas patiria 3,5 proc. vaikinių ir 3,1 proc. merginų, o patyčių dėl kalbos sutrikimų sulaukia 3,9 proc. vaikinių ir 3,4 proc. merginų, tačiau skirtumai nėra statistiškai reikšmingi.

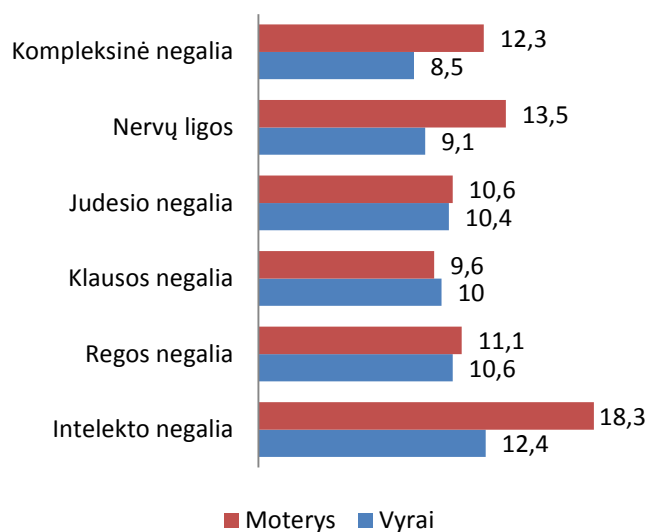
2.5 lentelė. Patyčių dėl mokymosi, elgesio ir kalbėjimo sutrikimų rodikliai pagal lytį

Patyčių priežastis	Patyčių dažnis				N	p
	Lytis	nepatiriu	retai	dažnai		
<b>Respondentų patirtos merginų patyčios</b>						
Mokymosi sutrikimai	vyras	36,4%	7,0%	4,4%	218	0,069
	moteris	43,4%	6,6%	2,2%	238	
	<b>Iš viso</b>	<b>79,8%</b>	<b>13,6%</b>	<b>6,6%</b>	<b>456</b>	
Elgesio ir/ar emocijų sutrikimai	vyras	36,3%	6,3%	3,4%	219	0,474
	moteris	43,7%	7,8%	2,5%	257	
	<b>Iš viso</b>	<b>80,0%</b>	<b>14,1%</b>	<b>5,9%</b>	<b>476</b>	
Kalbėjimo ir kalbos sutrikimai (mikčiojimas, nesklandus tarimas)	vyras	36,9%	5,6%	5,0%	220	0,257
	moteris	43,6%	5,4%	3,5%	243	
	<b>Iš viso</b>	<b>80,6%</b>	<b>11,0%</b>	<b>8,4%</b>	<b>463</b>	
<b>Respondentų patirtos vaikinių patyčios</b>						
Mokymosi sutrikimai	vyras	38,6%	6,1%	3,8%	215	0,066
	moteris	45,1%	3,8%	2,5%	228	
	<b>Iš viso</b>	<b>83,7%</b>	<b>9,9%</b>	<b>6,3%</b>	<b>443</b>	
Elgesio ir/ar emocijų sutrikimai	vyras	39,2%	4,6%	3,5%	215	0,728
	moteris	44,9%	4,6%	3,1%	239	
	<b>Iš viso</b>	<b>84,1%</b>	<b>9,3%</b>	<b>6,6%</b>	<b>454</b>	
Kalbėjimo ir kalbos sutrikimai (mikčiojimas, nesklandus tarimas)	vyras	39,8%	6,5%	3,9%	233	0,717
	moteris	41,1%	5,4%	3,4%	232	
	<b>Iš viso</b>	<b>80,9%</b>	<b>11,8%</b>	<b>7,3%</b>	<b>465</b>	
<b>Respondentai nurodė, kad kiti tyčiojosi iš kitų</b>						
Mokymosi sutrikimai	vyras	19,6%	9,8%	11,2%	293	0,199
	moteris	24,5%	16,2%	18,6%	428	
	<b>Iš viso</b>	<b>44,1%</b>	<b>26,1%</b>	<b>29,8%</b>	<b>721</b>	
Elgesio ir/ar emocijų sutrikimai	vyras	21,0%	9,9%	11,2%	294	0,027
	moteris	23,2%	17,3%	17,5%	405	
	<b>Iš viso</b>	<b>44,2%</b>	<b>27,2%</b>	<b>28,6%</b>	<b>699</b>	
Kalbėjimo ir kalbos sutrikimai (mikčiojimas, nesklandus tarimas)	vyras	19,4%	10,2%	11,2%	295	0,103
	moteris	23,7%	15,6%	19,9%	428	
	<b>Iš viso</b>	<b>43,0%</b>	<b>25,9%</b>	<b>31,1%</b>	<b>723</b>	
<b>Respondentai nurodė, kad patys tyčiojosi iš kitų</b>						
Mokymosi sutrikimai	vyras	35,9%	2,8%	4,4%	321	0,000
	moteris	52,6%	2,3%	2,0%	423	
	<b>Iš viso</b>	<b>88,4%</b>	<b>5,1%</b>	<b>6,5%</b>	<b>744</b>	
Elgesio ir/ar emocijų sutrikimai	vyras	34,9%	2,2%	5,8%	317	0,000

	moteris	50,7%	4,5%	2,0%	423	
	<b>Iš viso</b>	<b>85,5%</b>	<b>6,6%</b>	<b>7,8%</b>	<b>740</b>	
Kalbėjimo ir kalbos sutrikimas (mikčiojimas, nesklandus tarimas)	vyras	34,6%	2,6%	5,1%	324	0,000
	moteris	50,3%	5,0%	2,4%	441	
	<b>Iš viso</b>	<b>85,0%</b>	<b>7,6%</b>	<b>7,5%</b>	<b>765</b>	

Analizuojant, dėl kokių priežasčių sulaukta vaikinių patyčių, nustatyta, kad nepriklausomai nuo lyties ir dėl įvairių specialiųjų poreikių jų patyčias patyrė apie 3–4 proc. moksleivių; reikia išskirti tėvų fizinę negalią, dėl kurios merginos patyčias patyrė 1,9 kartus rečiau. Rečiausiai įtraukta į patyčias dėl tėvų fizinės ar tariamos psichinės negalios ir dėl moksleivių elgesio bei mokymosi sutrikimų.

**Stebimos patyčios.** Išanalizavus respondentų nuomonę apie kitų moksleivių patiriamas patyčias dėl intelekto/psichikos negalios, nustatyti aukštesni patyčių rodikliai nei sakė patiriaš pats respondentas. Kad kiti moksleiviai tyčiojasi iš moksleivių dėl intelekto/psichikos negalios nurodė 30,7 proc. moksleivių, iš kurių 12,4 proc. vaikinių ir 18,3 proc. merginų. Kad tyčiojamasi iš kitų moksleivių dėl jų regos negalios nurodė 21,7 proc. moksleivių. Kaip ir tyčiojimosi dėl intelekto/psichikos negalios atveju, merginos respondentės manė, kad dėl regos negalios tyčiojamasi du kartus dažniau. Tačiau šie skirtumai nėra statistiškai reikšmingi ( $p > 0,05$ ).

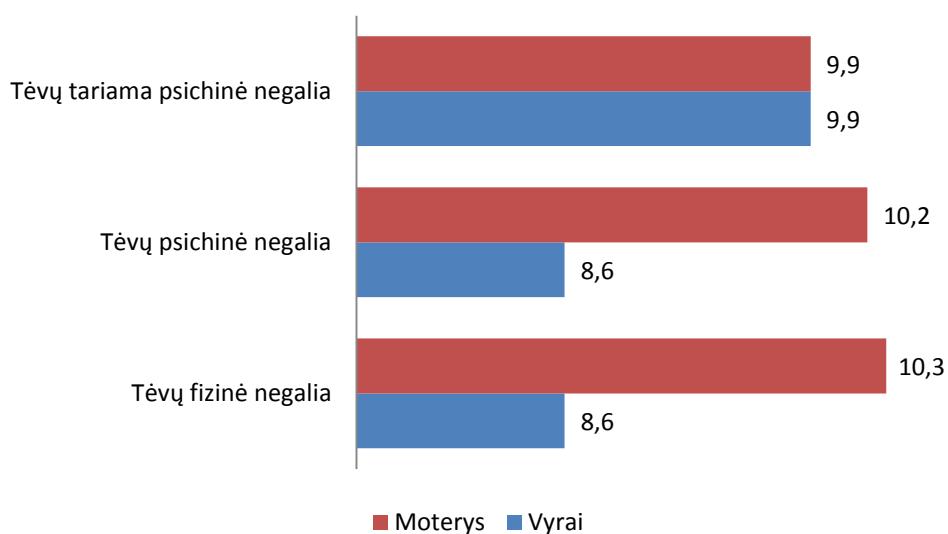


**2.7 pav. Respondentų nurodymas, kad kiti moksleiviai tyčiojasi iš kitų dėl negalios (proc.); N=1064**

Respondentai nurodė, kad iš kitų moksleivių dėl klausos ir judėjimo negalių tyčiojasi apie 20 proc. tiriamųjų: dėl klausos – 10 proc. vaikinių ir 9,6 proc. merginų, dėl judėjimo – 10,4 proc. vaikinių ir 10,6 proc. merginų. Patyčias dėl nervų ligų patiria 9,1 proc. vaikinių ir 13,5 proc. merginų, dėl kitų kompleksinės negalios tyčiojasi 8,5 proc. vaikinių ir 12,3 proc. merginų. Moksleiviai reikšdami savo nuomonę dėl to, kaip dažnai dėl negalios patiria patyčias kiti moksleiviai, nurodė, kad merginos

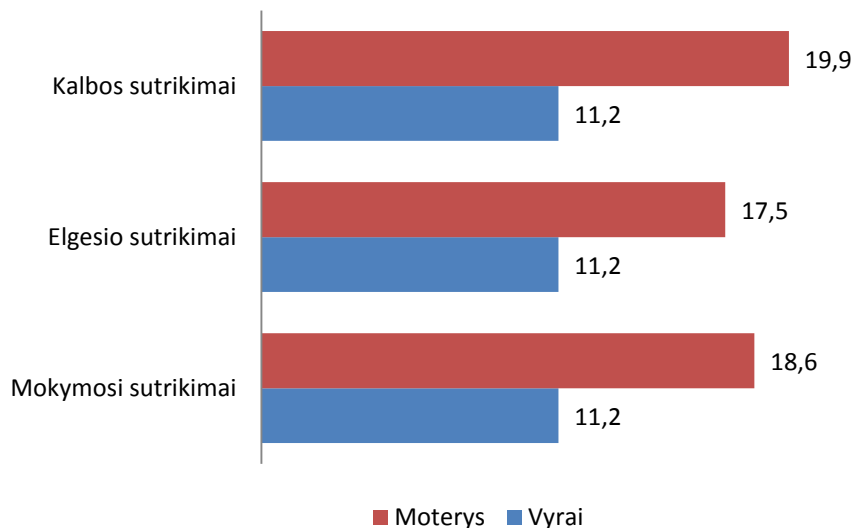
su šia problema susiduria dažniau, tačiau anksčiau pateikti duomenys rodo, kad tyčiotis dažniau ima vaikinai.

Analizuodami patyčių priežastis pateikėme respondentams klausimus apie tyčiojimąsi iš kitų dėl jų tėvų ar artimųjų psichinės, fizinės negalios arba dėl tariamos tėvų psichinės negalios. Tiriamieji atsakė, kad, jų nuomone, 28,6 proc. kitų moksleivių patiria patyčias dėl savo tėvų psichinės negalios ( $p>0,05$ ), 19 proc. – dėl tėvų fizinės negalios ( $p=0,01$ ), o dėl tariamos savo tėvų negalios tyčiojamas iš 19,7 proc. moksleivių ( $p=0,001$ ). Dėl tariamos savo tėvų psichinės negalios patyčias, kitų moksleivių nuomone, patiria 9,9 proc. merginų ir vaikinų. Dėl savo tėvų psichinės ir fizinės negalios su šia problema, kitų moksleivių nuomone, tenka susidurti 8,6 proc. vaikinų ir 10,2 proc. merginų.



### 2.8 pav. Respondentų nurodymas, kad kiti tyčiojosi iš kitų moksleivių dėl tėvų ar artimųjų negalios (proc.); N=1064

Išanalizavus moksleivių atsakymus apie kitų patiriamas patyčias dėl kalbos sutrikimų, nustatyta, kad su šia problema, respondentų nuomone, susiduria 31,1 proc. bendramokslų, dėl elgesio sutrikimų tyčiojamas iš 28,6 proc. ( $p<0,05$ ), o dėl mokymosi sutrikimų – iš 29,8 proc. moksleivių. Respondentų atsakymai rodo, kad 11,2 proc. vaikinų patiria patyčias dėl kalbos, elgesio ir mokymosi sutrikimų ir tyčiojamas iš 18–20 proc. merginų.

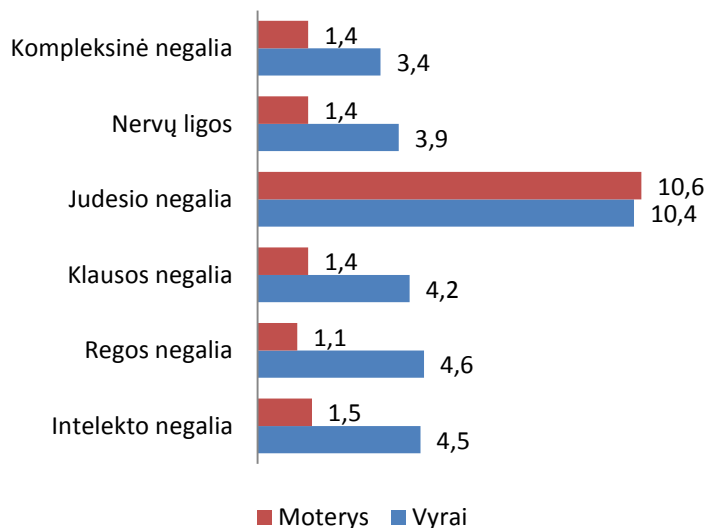


**2.9 pav. Respondentų nurodymas, kad kiti tyčiojasi iš kitų moksleivių dėl specialiųjų poreikių (proc.); N=1064**

Rezultatai rodo, kad merginos nuo 1,5 iki 1,8 kartų dažniau už vaikinus mano, jog kiti tyčiojasi iš bendramokslų dėl kalbos, elgesio, mokymosi sutrikimų, intelekto, kompleksinės negalios, nervų ligų. Remdamiesi gautais duomenimis, nustatėme, kad apie patyčias dėl negalios tipų ir sutrikimų – tėvų tariamos psichinės negalios, judėjimo ir klausos sutrikimų – manoma panašiai, nepriklausomai nuo lyties. Dažniausiai kiti tyčiojasi iš moksleivių (apie 19 proc.) dėl intelekto negalios, kalbos, elgesio bei mokymosi sutrikimų.

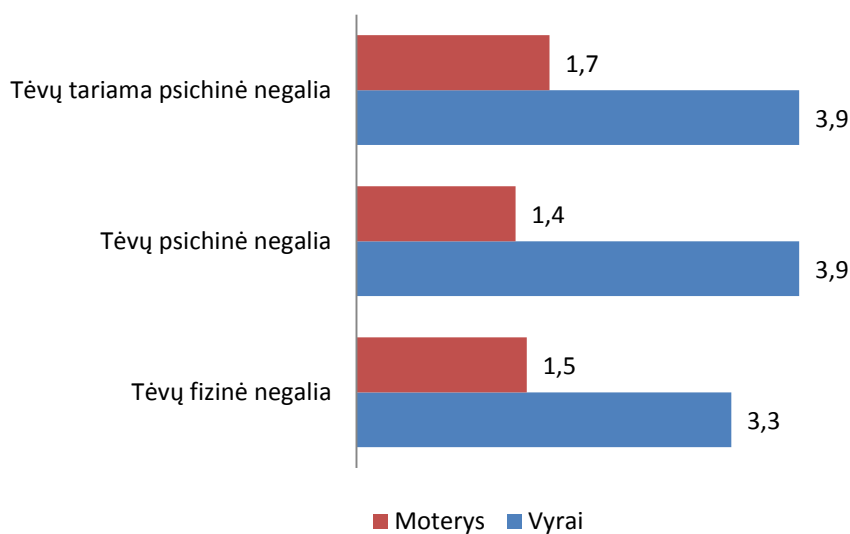
**Respondentų tyčiojimosi iš kitų rodikliai.** Akivaizdi dauguma respondentų nurodė, kad nesityčioja iš kitų moksleivių dėl intelekto/psichikos, regos, klausos, judėjimo, nervų ligų ir kompleksinės negalios. Nors rodikliai nėra aukšti, bet atskleidžia, jog dėl negalios statistiškai reikšmingai labiau tyčiojasi vaikinai nei merginos. Dėl moksleivių intelekto/psichikos negalios nurodė tyčiojęsi 6,0 proc. respondentų, dėl regos negalios – 5,7 proc., dėl klausos negalios – 5,5 proc., dėl judėjimo negalios – 4,9 proc., dėl nervų ligų negalios – 5,2 proc. ir kompleksinės negalios – 4,8 proc. ( $p < 0,0001$ ). Matyti, kad nuo 4,8 proc. iki 6 proc. moksleivių prisipažino tyčiojęsi iš kitų dėl išvardintų negalios rūšių ir prisipažinusiųjų skaičiaus skirtumai statistiškai reikšmingi.





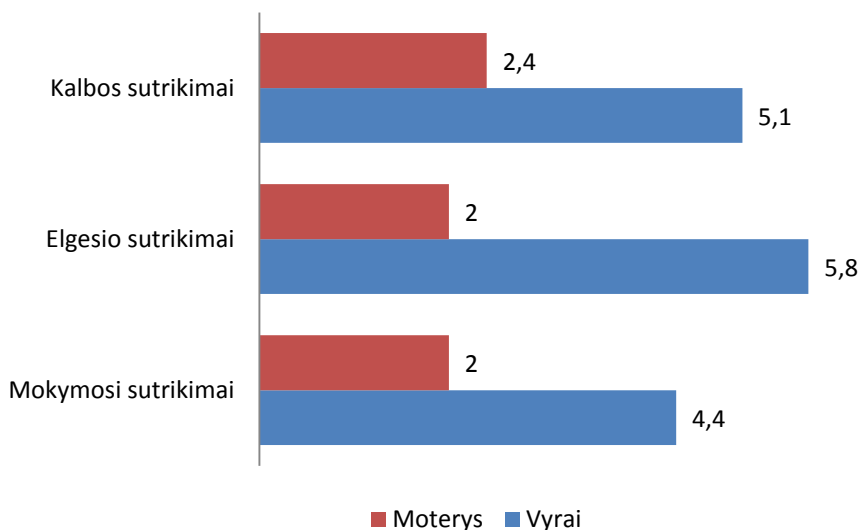
**2.10 pav. Respondentų prisipažinimas, kad tyčiojosi iš kitų moksleivių dėl negalios (proc.); N=1064**

Atliekant moksleivių tyčiojimosi iš kitų tyrimą, apklaustųjų buvo klausama apie jų reakciją į kitų tėvų psichinę ir fizinę negalią. 4,9 tiriamųjų atsakė, kad tyčiojosi iš kitų moksleivių dėl jų tėvų fizinės negalios ( $p < 0,01$ ), 5,3 proc. ( $p < 0,001$ ) pripažino, kad tyčiojosi dėl psichinės negalios, o dėl tariamos, t. y. neturimos, jų tėvų psichinės negalios iš bendramokslių pripažino tyčiojęsi 5,5 proc. moksleivių ( $p < 0,01$ ).



**2.11 pav. Respondentų prisipažinimas, kad tyčiojosi iš kitų moksleivių dėl šių tėvų ar artimųjų negalios (proc.); N=1064**

Dėl jų tėvų fizinės negalios moksleiviai (3,3 proc. vaikinių ir 1,5 proc. merginų) pasisakė tyčiojęsi iš bendramokslių rečiau negu dėl jų tėvų psichinės negalios. Dėl pastarosios tyčiojęsi moksleiviai pripažino 1,2 karto dažniau (3,9 proc. vaikinių ir apie 1,5 proc. merginų). Analizuojant tyčiojimąsi iš kitų nustatyta, kad vaikinai pripažino ėmęsi patyčių apie 2,2 kartus dažniau negu merginos.



**2.12 pav. Respondentų prisipažinimas, kad tyčiojasi iš kitų moksleivių dėl specialiųjų poreikių (proc.); N=1064**

Respondentų buvo klausama apie jų tyčiojimąsi iš kitų dėl mokymosi sutrikimų, elgesio ir kalbos sutrikimų. Merginos (2,4 proc.) dažniau tyčiojasi iš kitų dėl kalbos, o vaikinai (5,8 proc.) – dėl elgesio sutrikimų ( $p=0,000$ ). Apibendrinami rezultatus galime teigti, kad vaikinai 2 kartus dažniau negu merginos pripažino tyčiojęsi iš kitų dėl kalbos (prisipažino 5,1 proc. vaikinių ir 2,4 proc. merginų) ir mokymosi sutrikimų (prisipažino 4,4 proc. vaikinių ir 2 proc. merginų) ir 3 kartus dažniau – dėl elgesio sutrikimų (5,8 proc. vaikinių ir 2 proc. merginų).

Apibendrinant galima teigti, kad dėl negalios ir sutrikimų 2–4 kartus dažniau tyčiojasi vaikinai nei merginos. Apie 4,5 proc. vaikinių ir 1,5 proc. merginų tyčiojasi iš kitų moksleivių dėl regos ir intelekto/psichikos negalios, o 10,5 proc. abiejų lyčių moksleivių tyčiojasi iš kitų bendraamžių dėl judėjimo negalios. Visose tiriamųjų grupėse dažniausiai tyčiojama iš moksleivių dėl intelekto/psichikos negalios. Dėl šios negalios 5,8 proc. vaikinių ir 2,7 proc. merginų patyrė merginų patyčias ir 4,2 proc. abiejų lyčių moksleivių – vaikinių patyčias. Kiti moksleiviai, respondentų nuomone, iš kitų tyčiojasi dažniausiai taip pat dėl intelekto/psichikos negalios (12,4 proc. vaikinių ir 18,3 proc. merginų). Atsakydami į klausimą, dėl kokių priežasčių patys tyčiojasi iš kitų, 4,5 proc. tiriamųjų vaikinių ir 1,5 proc. merginų nurodė, kad tai daro dėl kitų intelekto/psichikos negalios. Vaikinių tyčiojimas iš kitų labiau paplitęs ir dėl kalbos (5,1 proc. vaikinių ir 2,4 proc. merginų) bei elgesio (5,8 proc. vaikinių ir 2 proc. merginų) sutrikimų. Merginos (2,4 proc.) dažniausiai tyčiojasi iš kitų dėl kalbėjimo ir kalbos sutrikimų (mikčiojimo, nesklандаus tarimo). Vaikinai dažniau tyčiojasi dėl elgesio sutrikimų (5,8 proc.), tačiau dažniausia merginų tyčiojimosi priežastis – kalbos sutrikimai yra antra populiariausia vaikinių (5,1 proc.) patyčių priežastis. Patyčios dėl negalios tipų ir sutrikimų nevienodai dažnos, priklausomai nuo lyties. Dažniau patyčios vyksta tarp vaikinių negu tarp merginų.

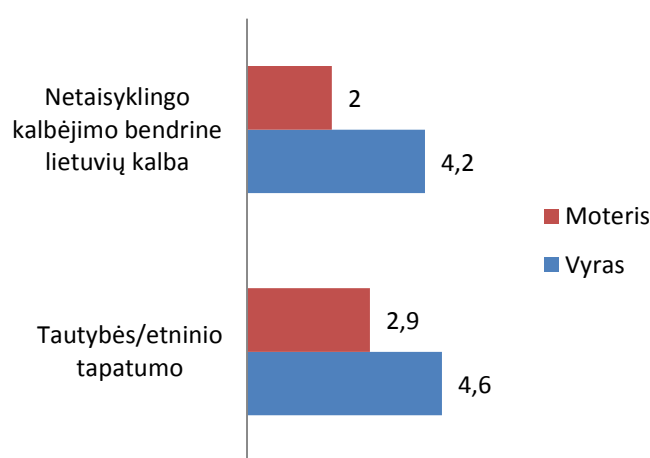
Respondentai nurodė, kad kiti moksleiviai tyčiojosi dažniau, negu tyčiojosi arba patyrė merginų ir vaikinių patyčias jie patys.

### 3. PATYČIOS DĖL TAUTYBĖS AR ETNINĖS TAPATYBĖS

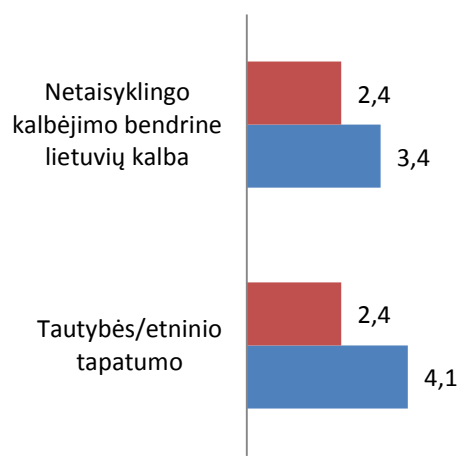
Ilona Tamutienė

Patyčios dėl tautybės ir etninės tapatybės buvo matuotos dviem kintamaisiais. Dvyliktos klasės moksleivių buvo klausiami apie jų patirtas patyčias dėl tautybės/etninio tapatumo ir/ar dėl netaisyklingo kalbėjimo bendrine lietuvių kalba (jei lietuvių kalba nėra jų gimtoji). Gauti rezultatai buvo analizuojami šiais aspektais: respondentų patirtos vaikinų, merginų patyčios, respondentų nuomonė apie kitų tyčiojimasi iš kitų moksleivių ir apie savo pačių tyčiojimasi iš kitų. 955 tyrime dalyvavę respondentai buvo lietuvių tautybės, 55 – lenkai, 24 – rusai ir 24 – kitų tautybių. Patyčių analizė atlikta ir atsižvelgiant į respondento tautybę. Tačiau gautus rezultatus reikia vertinti atsargiai; norint daryti išvadas reiktų papildomų tyrimų, kuriuose būtų užtikrintas didesnis ne lietuvių tautybės moksleivių reprezentatyvumas.

**Respondentų patirtos patyčios.** Tiriant respondentų patirtas patyčias, nustatyta, kad dauguma respondentų patyčių dėl tautinės tapatybės ir/ar netaisyklingo kalbėjimo bendrine lietuvių kalba (jei lietuvių kalba nėra gimtoji) nepatiria (46–50proc.) arba mano, kad tai jiems neaktualu (44–47proc.).



**3.1 pav. Respondentų patirtos merginų patyčios dėl tautybės/etninio tapatumo ir kalbėjimo netaisyklinga bendrine lietuvių kalba (proc.); N=1064**



**3.2 pav. Respondentų patirtos vaikinų patyčios dėl tautybės/etninio tapatumo ir kalbėjimo netaisyklinga bendrine lietuvių kalba (proc.); N=1064**

7,5proc. moksleivių nurodė, kad patyrė merginų patyčias dėl savo tautybės ar etninės tapatybės aspektų. Analizuojant respondentų patyčių patyrimą pagal lytį, nustatyta, kad 4,6 proc. respondentų vaikinų ir 2,9proc.merginų patyrė merginų patyčias dėl tautybės ar etninės tapatybės aspektų. Dėl netaisyklingo kalbėjimo bendrine lietuvių kalba merginų patyčias patyrė 6,2 proc. respondentų, iš kurių 4,2 proc.vaikinai ir 2proc.merginos. Merginos dėl tautybės ar etninės tapatybės aspektų dažniau

tyčiojosi iš vaikinių nei iš merginų, skirtumai yra statistiškai reikšmingi. Vaikinių patyčias tautybės ar etninės tapatybės aspektų patyrė 6,5 proc., o dėl netaisyklingo kalbėjimo bendrine lietuvių kalba – 5,8proc. respondentų. Vaikinių patyčias dažniau patyrė moksleiviai vaikinai, skirtumas yra statistiškai reikšmingas.

3.1 lentelė. **Patyčių dėl tautybės ar etninės tapatybės aspektų rodikliai atsižvelgiant į lytį**

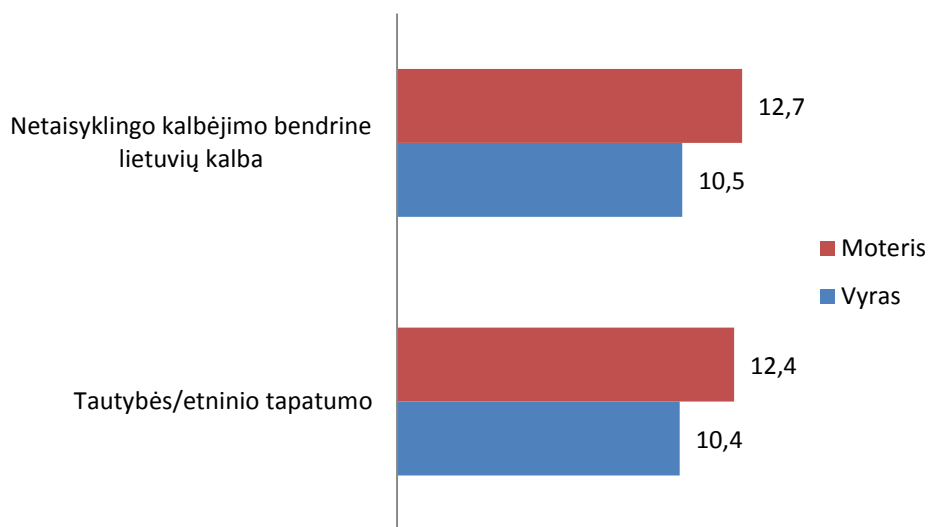
Patyčių priežastis	Patyčių dažnis				N	p
	lytis	nepatiriu	retai	dažnai		
<b>Respondentų patirtos merginų patyčios</b>						
Dėl tautybės/etninio tapatumo	vyras	37,4%	2,1%	4,6%	230	0,021
	moteris	51,7%	1,3%	2,9%	292	
	<b>Iš viso</b>	<b>89,1%</b>	<b>3,4%</b>	<b>7,5%</b>	<b>522</b>	
Dėl netaisyklingo kalbėjimo bendrine kalba (jei lietuvių kalba nėra gimtoji)	vyras	36,1%	3,0%	4,2%	216	0,016
	moteris	51,1%	3,6%	2,0%	283	
	<b>Iš viso</b>	<b>87,2%</b>	<b>6,6%</b>	<b>6,2%</b>	<b>499</b>	
<b>Respondentų patirtos vaikinių patyčios</b>						
Dėl tautybės/etninio tapatumo	vyras	36,9%	2,7%	4,1%	223	0,021
	moteris	51,7%	2,2%	2,4%	287	
	<b>Iš viso</b>	<b>88,6%</b>	<b>4,9%</b>	<b>6,5%</b>	<b>510</b>	
Dėl netaisyklingo kalbėjimo bendrine kalba (jei lietuvių kalba nėra gimtoji)	vyras	37,9%	4,0%	3,4%	228	0,250
	moteris	48,4%	4,0%	2,4%	276	
	<b>Iš viso</b>	<b>86,3%</b>	<b>7,9%</b>	<b>5,8%</b>	<b>504</b>	
<b>Respondentai nurodė, kad kiti tyčiojosi iš kitų</b>						
Dėl tautybės/etninio tapatumo	vyras	24,0%	7,9%	10,4%	294	0,459
	moteris	32,7%	12,7%	12,4%	401	
	<b>Iš viso</b>	<b>56,7%</b>	<b>20,6%</b>	<b>22,7%</b>	<b>695</b>	
Dėl netaisyklingo kalbėjimo bendrine kalba (jei lietuvių kalba nėra gimtoji)	vyras	24,1%	7,1%	10,5%	293	0,057
	moteris	31,3%	14,2%	12,7%	409	
	<b>Iš viso</b>	<b>55,4%</b>	<b>21,4%</b>	<b>23,2%</b>	<b>702</b>	
<b>Respondentai nurodė, kad patys tyčiojosi iš kitų</b>						
Dėl tautybės/tautinio tapatumo	vyras	35,3%	2,8%	5,2%	323	0,001
	moteris	53,6%	1,3%	1,6%	421	
	<b>Iš viso</b>	<b>89,0%</b>	<b>4,2%</b>	<b>6,9%</b>	<b>744</b>	
Dėl netaisyklingo kalbėjimo bendrine kalba (jei lietuvių kalba nėra gimtoji)	vyras	35,8%	2,0%	5,0%	323	0,001
	moteris	51,7%	3,3%	2,3%	432	
	<b>Iš viso</b>	<b>87,4%</b>	<b>5,3%</b>	<b>7,3%</b>	<b>755</b>	

Pažvelgus į patyčių pasiskirstymą, priklausomai nuo respondento tautybės, nustatyta, kad lietuvių tautybės moksleiviai patyčias dėl tautybės ar etninės tapatybės aspektų patiria rečiau nei kitų tautybių, tačiau duomenys neleidžia teigti, kad šis skirtumas yra statistiškai reikšmingas, nes Chi<sup>2</sup> testo sąlygos nėra tenkinamos, jo taikyti negalima (6 langeliai 50 proc.) turi laukiamąsias reikšmes, mažesnes už 5, o mažiausias tikėtinas dažnis yra mažesnis už vieneta)<sup>1</sup>, paprasčiau tariant, kai kurių tautybių respondentų apklausta per mažai. 33,3 proc. apklausoje dalyvavusių rusų tautybės dvyliktokų

<sup>1</sup>Vaitkevičius, R., & Saudargienė, A. (2006). Statistika su SPSS psichologiniuose tyrimuose. Kaunas: VDU leidykla.

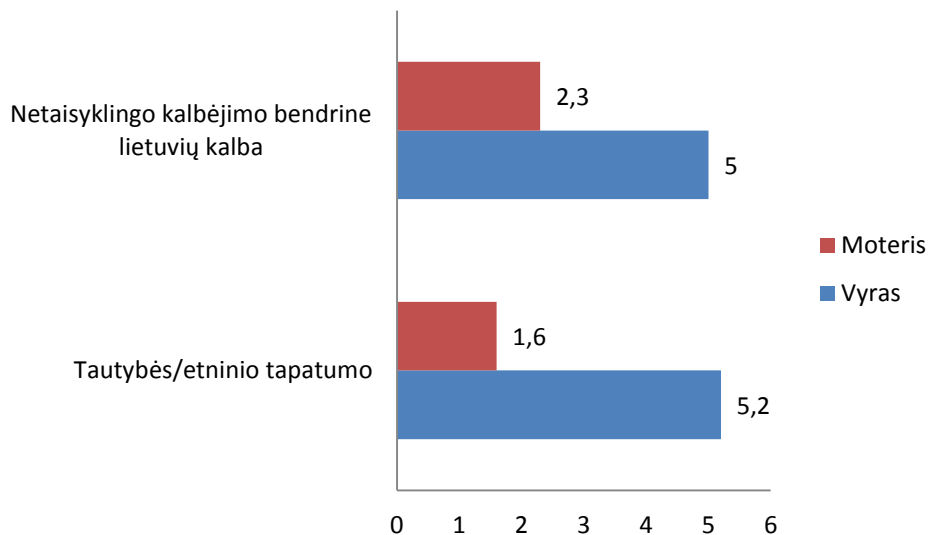
ir 8,3proc. lenkų, nurodė, kad dažnai kenčia moteriškosios lyties asmenų patyčias dėl tautybės ir tautinio tapatumo. Dažnai patyčias dėl netaisyklingo kalbėjimo bendrine lietuvių kalba kenčia 16,7 rusų ir 9,4 proc. lenkų. Kad moksleivės nesityčioja dėl tautybės ar etninės tapatybės aspektų teigė 50 proc. rusų ir 77,8proc. lenkų. Rodikliai atskleidžia, kad dėl tautybės ar etninės tapatybės aspektų, netaisyklingo kalbėjimo bendrine lietuvių kalba dažniau tyčiojasi merginos nei vaikinai. 91,7 proc. rusų, 81,3proc. lenkų nurodė, kad dėl jų tautybės moksleiviai vaikinai nesityčioja. Tačiau 21,4proc. rusų tautybės respondentų nurodė, kad vaikinai iš jų tyčiojosi dėl netaisyklingo kalbėjimo lietuvių bendrine kalba, analogiškas patyčias patyrė 9,1 proc. lenkų.

**Respondentų stebimos patyčios.** Išanalizavus respondentų nuomonę apie kitų moksleivių patiriamas patyčias tautybės ar etninės tapatybės aspektų ir netaisyklingo kalbėjimo bendrine lietuvių kalba, gauti aukštesni patyčių rodikliai nei sakėsi patirią patys respondentai. Kad kiti moksleiviai tyčiojasi iš moksleivių tautybės ar etninės tapatybės aspektų nurodė 22,7proc. moksleivių, iš kurių 10,4 proc. vaikinų ir 12,4proc.merginų. Kad tyčiojamasi iš kitų moksleivių dėl jų netaisyklingo kalbėjimo bendrine lietuvių kalba (jei ši nėra gimtoji) nurodė 23,2proc. moksleivių. Kaip ir tyčiojimosi dėl tautybės atveju, merginos respondentės manė, kad tyčiojamasi dėl netaisyklingo kalbėjimo, dažniau. Tačiau šie skirtumai nėra statistiškai reikšmingi ( $p>0,05$ ).



### 3.3 pav. Respondentų stebimos patyčios (proc.); N=1064

**Respondentų tyčiojimosi iš kitų rodikliai.** Dauguma respondentų nurodė, kad nesityčioja iš kitų moksleivių dėl jų tautybės ar etninės tapatybės aspektų. Nors rodikliai nėra aukšti, bet atskleidžia, jog dėl tautybės ar etninės tapatybės aspektų statistiškai reikšmingai labiau tyčiotis linkę prisipažino moksleiviai vaikinai (5,2 proc.) nei merginos (1,6 proc.). Iš viso iš moksleivių dėl tautybės ar etninės tapatybės aspektų nurodė tyčiojęsi 6,9 proc. respondentų. Dėl netaisyklingo kalbėjimo bendrine lietuvių kalba nurodė tyčiojęsi 7,3 proc. respondentų, iš kurių 5proc.vaikinų ir 2,3 proc. merginų.



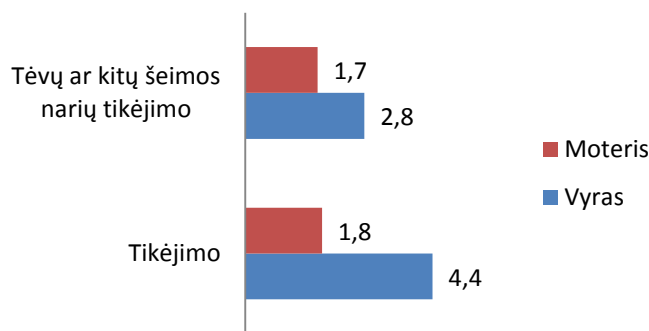
**3.4 pav. Respondentų prisipažinimas tyčiojusi iš kitų moksleivių (proc.); N=1064**

Apibendrinus dvyliktos klasės moksleivių tyčiojimosi dėl tautybės ar etninės tapatybės aspektų ir netaisyklingo kalbėjimo bendrine lietuvių kalba rezultatus, galima teigti, kad merginų patyčios iš bendraklasių dėl tautybės ar etninės tapatybės aspektų nėra plačiai paplitusios, tokio pobūdžio patyčias patyrė 3,5proc. dvyliktokų. Nustatyta, kad dėl savo tautinės tapatybės merginų patyčias dažniau patyrė dvyliktokai vaikinai, tačiau merginos iš merginų dėl tautinės tapatybės tyčiojosi šiek tiek rečiau. Merginos dvyliktokės du kartus dažniau tyčiojosi iš vaikinų nei iš merginų. Kad kiti moksleiviai tyčiojasi iš kitų moksleivių dėl tautybės ar etninės tapatybės aspektų, respondentai nurodė tris kartus dažniau, negu pasakė apie savo pačių patirtas patyčias. Vaikinai yra linkę dažniau tyčiotis iš kitų dėl tautybės ar etninės tapatybės aspektų ar netaisyklingo kalbėjimo bendrine lietuvių kalba, jų tyčiojimosi rodikliai aukštesni nei merginų daugiau nei du kartus.

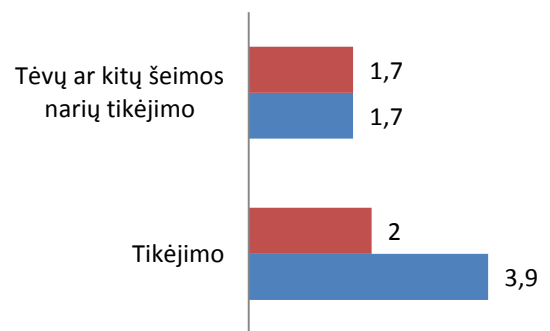
## 4. PATYČIOS DĖL TIKĖJIMO

Patyčios dėl tikėjimo šiame tyrime tirtos pateikiant moksleiviams du klausimus: „Kaip dažnai patiriate patyčias dėl tikėjimo?“ ir „Kaip dažnai patiriate patyčias dėl tėvų ar kitų šeimos narių tikėjimo?“. 71,3 proc. (746) tyrime dalyvavusių respondentų nurodė, kad išpažįsta katalikų tikėjimą, 1,1 proc. (11) – stačiatikių, 0,6 proc.(6) – sentikių, 1proc. (10) – evangelikų liuteronų, 0,3 proc. (3)– evangelikų reformatų, 0,3 proc.(3) – judėjų, 1,3proc. (14) – musulmonų 17,3 proc.(181) savęs nepriskyrė jokiame tikėjime, 6,6proc. (69) pasirinko poziciją „kita“ (dažniausiai rašė, kad yra pagonys, ateistai, satanistai ir kt.).

**Respondentų patirtos patyčios.** Tyrimo rezultatai parodė, kad 41 – 44 proc. moksleivių patyčias dėl tikėjimo traktuoja kaip neaktualias, o 50 – 54 proc. teigė, kad patyčių dėl savo ar šeimos narių tikėjimo nepatiria.



4.1 pav. Respondentų patirtos merginų patyčios dėl tikėjimo (proc.);N=1064



4.2 pav. Respondentų patirtos vaikinų patyčios dėl tikėjimo (proc.);N=1064

Atlikus statistinę dėl tikėjimo tapatybės patiriamų patyčių analizę pagal lytį, nustatyta, kad tokio pobūdžio patyčias patyrė 6,3 proc. moksleivių, iš kurių 4,4 proc.vaikiniai ir 1,8proc.merginos. Merginų patyčias dėl savo tėvų ar kitų šeimos narių tikėjimo patyrė mažiau dvyliktos klasės moksleivių, t.y. 4,4 proc., iš kurių 2,8 proc. vaikinai ir 1,7 proc. merginos. Žvelgiant į respondentų patirtas vaikinų patyčias, nustatyta, kad patyčių dėl tikėjimo patyrė 5,9 proc. respondentų, iš kurių 3,9proc.vaikiniai ir 2 proc. merginos. Patyčių dėl tikėjimo tapatybės rodikliai statistiškai reikšmingai aukštesni tarp vaikinų.

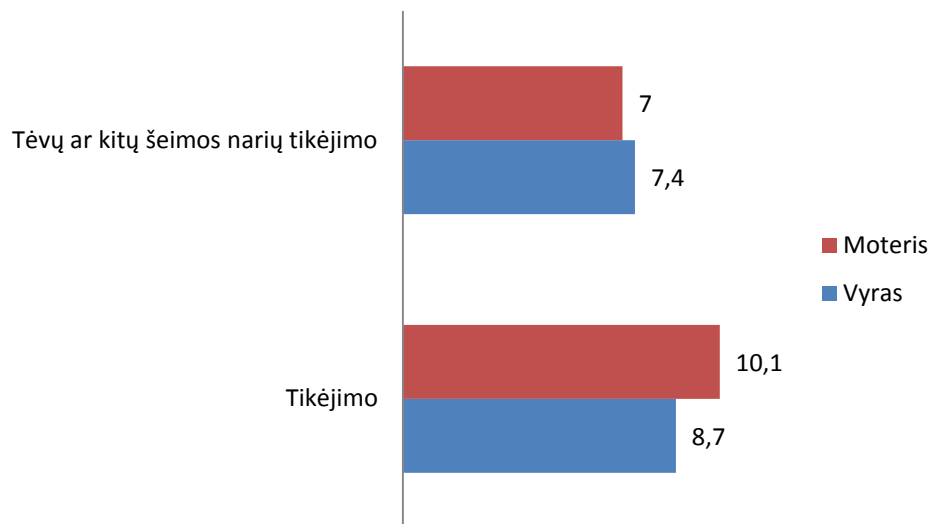


4.1 lentelė. Patyčios dėl tikėjimo pagal lytį

Patyčių priežastis	Lytis	Patyčių dažnis			N	p
		nepatiriu	retai	dažnai		
<b>Respondentų patirtos merginų patyčios</b>						
Dėl tikėjimo	vyras	35,5%	2,2%	4,4%	229	0,002
	moteris	52,4%	3,7%	1,8%	315	
	<b>Iš viso</b>	<b>87,9%</b>	<b>5,9%</b>	<b>6,3%</b>	<b>544</b>	
Dėl tėvų , kitų šeimos narių tikėjimo	vyras	37,4%	1,7%	2,8%	226	0,012
	moteris	55,7%	,7%	1,7%	314	
	<b>viso</b>	<b>93,1%</b>	<b>2,4%</b>	<b>4,4%</b>	<b>540</b>	
<b>Respondentų patirtos vaikinų patyčios</b>						
Dėl tikėjimo	vyras	36,8%	3,0%	3,9%	235	0,027
	moteris	51,1%	3,2%	2,0%	303	
	<b>Iš viso</b>	<b>87,9%</b>	<b>6,1%</b>	<b>5,9%</b>	<b>538</b>	
Dėl tėvų , kitų šeimos narių tikėjimo	vyras	39,5%	1,9%	1,7%	225	0,227
	moteris	54,0%	1,1%	1,7%	297	
	<b>viso</b>	<b>93,5%</b>	<b>3,1%</b>	<b>3,4%</b>	<b>522</b>	
<b>Respondentai nurodė, kad kiti tyčiojosi iš kitų</b>						
Dėl tikėjimo	vyras	25,8%	7,0%	8,7%	286	0,441
	moteris	37,4%	11,0%	10,1%	404	
	<b>Iš viso</b>	<b>63,2%</b>	<b>18,0%</b>	<b>18,8%</b>	<b>690</b>	
Dėl tėvų, kitų šeimos narių tikėjimo	vyras	30,2%	4,2%	7,4%	270	0,06
	moteris	43,1%	8,1%	7,0%	375	
	<b>Iš viso</b>	<b>73,3%</b>	<b>12,2%</b>	<b>14,4%</b>	<b>645</b>	
<b>Respondentai nurodė, kad patys tyčiojosi iš kitų</b>						
Dėl tikėjimo	vyras	35,9%	2,0%	4,9%	317	0,0001
	moteris	53,8%	1,4%	2,0%	423	
	<b>viso</b>	<b>89,7%</b>	<b>3,4%</b>	<b>6,9%</b>	<b>740</b>	
Dėl tėvų, kitų šeimos narių tikėjimo	vyras	38,4%	1,1%	3,0%	312	0,003
	moteris	55,4%	1,0%	1,2%	423	
	<b>Iš viso</b>	<b>93,7%</b>	<b>2,0%</b>	<b>4,2%</b>	<b>735</b>	

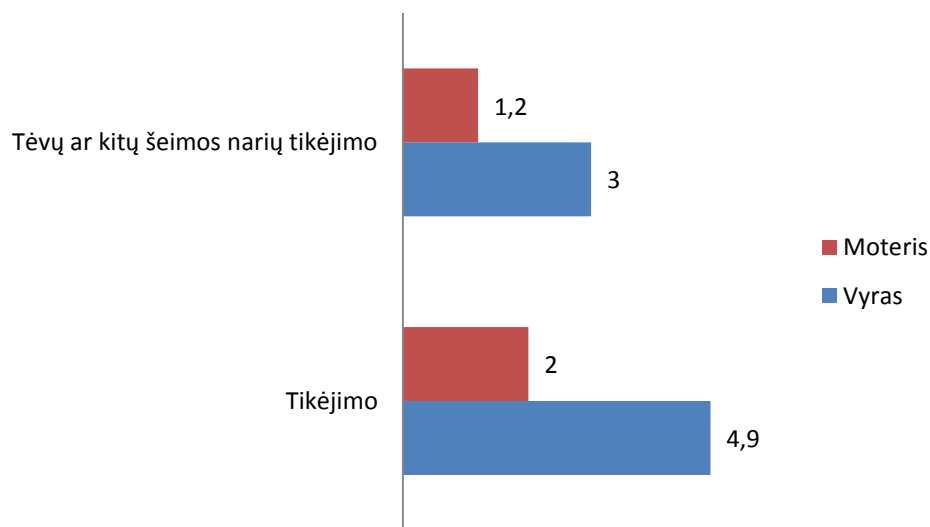
Pastaba. Rodikliai gauti eliminavus atsakymus tų respondentų, kuriems tikėjimo tapatybės aspektai buvo neaktualūs

**Respondentų stebimos patyčios.** Kad patyčios dėl tikėjimo jų mokykloje kitiems moksleiviams neaktualios manė nuo 29,6 proc. iki 40,8 proc. respondentų. Respondentai manė, kad iš kitų moksleivių dėl tikėjimo tyčiojamosi dažniau nei iš jų pačių. 18,8 proc. respondentų sakė, kad jų mokykloje kiti tyčiojasi iš kitų dėl tikėjimo, 10,1 proc. taip sakiusiųjų buvo merginos, 8,7proc.– vaikinai. Dėl moksleivių tėvų ar kitų šeimos narių tikėjimo kitus pastebėjo tyčiojantis mažiau, t.y. 14,4 proc. respondentų, iš kurių 7,4 proc. vaikinų ir 7 proc. merginų.



4.3 pav. Respondentų nuomonė apie tai, kiek kiti tyčiojasi iš kitų moksleivių dėl tikėjimo (proc.); N=1064

**Respondentų tyčiojimosi iš kitų moksleivių rodikliai.** Kad kitų tikėjimas jiems nesvarbus nurodė 25,9–31,4 proc. apklaustųjų. Dauguma jų teigė, kad dėl tikėjimo nesityčioja.



4.4 pav. Respondentai nurodė, kad jie tyčiojasi iš kitų dėl tikėjimo (proc.); N=1064

Atlikus analizę pagal lytį, nustatyta, kad dėl tikėjimo iš kitų moksleivių tyčiojasi 6,9proc. moksleivių, iš kurių 4,9 proc. vaikinai ir 2 proc. merginos. Dėl tėvų, kitų šeimos narių išpažįstamo tikėjimo iš kitų moksleivių tyčiojosi 4,2 proc. visų apklaustųjų, iš kurių 3proc.vaikinių ir 1,2proc.merginų.

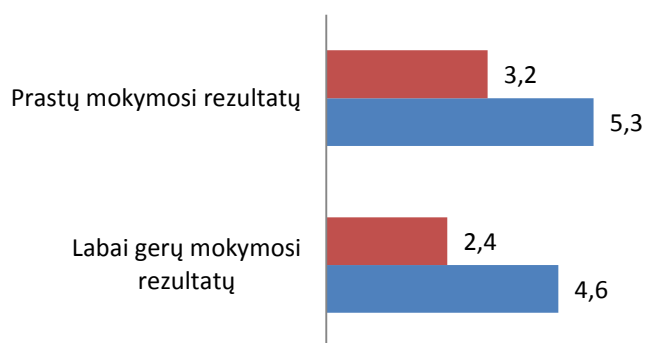
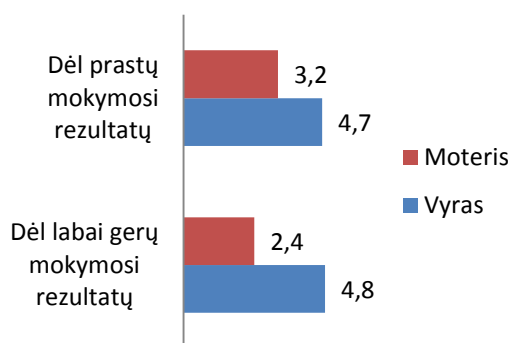
Apibendrinus dvyliktos klasės moksleivių tyčiojimosi ir patirtų patyčių dėl jų ir jų tėvų tikėjimo rezultatus, nustatyta, kad dėl šios priežasties patyčias patyrė 2,7 proc. dvyliktokų. Tai pats

mažiausias rodiklis, palyginti su patyčiomis dėl kitų tapatybės aspektų. Dėl asmeninio tikėjimo patirtų patyčių rodiklis aukštesnis nei dėl respondento tėvų ar kitų šeimos narių tikėjimo. Dėl tikėjimo dažniau tyčiojasi merginos, jos dažniau tyčiojasi iš vaikinių, kurie apskritai patiria patyčias dažniau nei merginos. Kitų tyčiojimosi iš kitų moksleivių dėl tikėjimo rodikliai yra aukštesni nei pripažinta pačių patirtų patyčių ar respondentų nurodyta, kad jie tyčiojosi iš kitų. Respondentai iš kitų moksleivių dažniau tyčiojosi dėl jų asmeninio negu dėl jų tėvų ar kitų šeimos narių tikėjimo. Dėl šių tapatybės aspektų dažniau nurodė iš kitų tyčiojęsi vaikinai nei merginos. Šie rodikliai yra artimi respondentų patirtų patyčių rodikliams.

## 5. PATYČIOS DĖL MOKYMOSI REZULTATŲ

Patyčios dėl mokymosi rezultatų buvo tiriamos respondentams užduodant du klausimus apie patyčias: dėl labai gerų ir dėl prastų mokymosi rezultatų.

**Respondentų patiriamos patyčios.** Respondentų buvo paklausta, ar jie patiria patyčias dėl labai gerų ir dėl prastų mokymosi rezultatų. 33,3–45,2 proc. moksleivių nurodė, kad patyčios dėl mokymosi rezultatų nėra aktualios, 48,6–54,7 proc. moksleivių atsakė, kad dėl mokymosi rezultatų patyčių nepatiria.



5.1 pav. Respondentų patirtos merginų patyčios dėl mokymosi rezultatų (proc.);N=1064

5.2 pav. Respondentų patirtos vaikinų patyčios dėl mokymosi rezultatų(proc.);N=1064

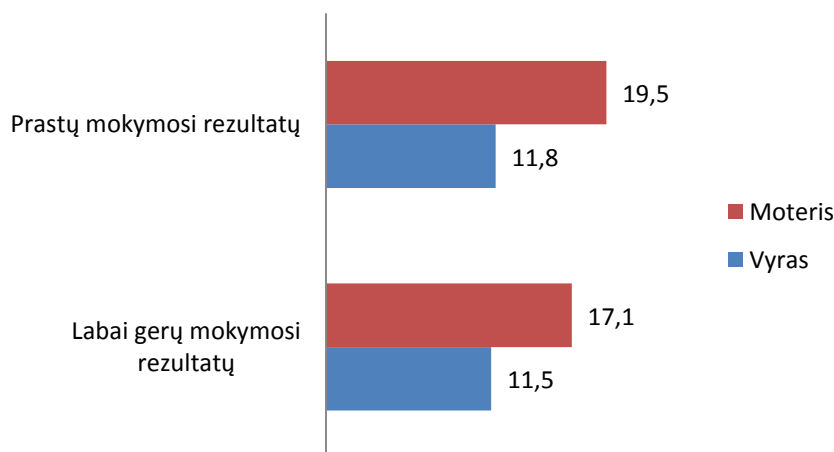
5.1 lentelė. Patyčių dėl mokymosi rezultatų rodikliai

Patyčių priežastis	Lytis	Patyčių dažnis			N	p
		nepatiriu	retai	dažnai		
<b>Respondentų patirtos merginų patyčios</b>						
Dėl labai gerų mokymosi rezultatų	vyras	32,2%	4,8%	4,8%	260	0,001
	moteris	49,9%	5,8%	2,4%	361	
	<b>Iš viso</b>	<b>82,1%</b>	<b>10,6%</b>	<b>7,2%</b>	<b>621</b>	
Dėl prastų mokymosi rezultatų	vyras	31,9%	7,5%	4,7%	265	0,056
	moteris	44,7%	8,0%	3,3%	337	
	<b>Iš viso</b>	<b>76,6%</b>	<b>15,4%</b>	<b>8,0%</b>	<b>602</b>	
<b>Respondentų patirtos vaikinų patyčios</b>						
Dėl labai gerų mokymosi rezultatų	vyras	32,7%	5,4%	4,6%	252	0,003
	moteris	49,2%	5,8%	2,4%	338	
	<b>Iš viso</b>	<b>81,9%</b>	<b>11,2%</b>	<b>6,9%</b>	<b>590</b>	
Dėl prastų mokymosi rezultatų	vyras	32,3%	5,8%	5,3%	246	0,001
	moteris	49,1%	4,2%	3,2%	320	

	Iš viso	81,4%	10,1%	8,5%	566	
<b>Respondentai nurodė, kad kiti tyčiojosi iš kitų</b>						
Dėl labai gerų mokymosi rezultatų	vyras	20,9%	7,6%	11,5%	314	0,268
	moteris	28,7%	14,3%	17,1%	471	
	<b>Iš viso</b>	<b>49,6%</b>	<b>21,9%</b>	<b>28,5%</b>	<b>785</b>	
Dėl blogų mokymosi rezultatų	vyras	19,6%	8,8%	11,8%	324	0,001
	moteris	21,8%	18,6%	19,5%	483	
	<b>Iš viso</b>	<b>41,4%</b>	<b>27,4%</b>	<b>31,2%</b>	<b>807</b>	
<b>Respondentai nurodė, kad patys tyčiojosi iš kitų</b>						
Dėl labai gerų mokymosi rezultatų	vyras	33,0%	4,8%	5,3%	343	0,001
	moteris	51,6%	2,5%	2,9%	455	
	<b>Iš viso</b>	<b>84,6%</b>	<b>7,3%</b>	<b>8,1%</b>	<b>798</b>	
Dėl prastų mokymosi rezultatų	vyras	31,6%	5,5%	5,7%	345	0,001
	moteris	47,6%	6,2%	3,3%	461	
	<b>Iš viso</b>	<b>79,3%</b>	<b>11,7%</b>	<b>9,1%</b>	<b>806</b>	

Atlikus patyčių dėl mokymosi rezultatų analizę atsižvelgiant į tuos rezultatus ir į respondentų lytį, nustatyta, kad patyčios dėl prastų mokymosi rezultatų (8 proc.) yra dažnesnės nei dėl labai gerų (7,2 proc.). Merginos labiau linkusios tyčiotis dėl prastų mokymosi rezultatų tiek iš vaikinių, tiek iš merginų ( $p > 0,05$ ). Vaikinių patyčias dėl prastų mokymosi rezultatų dažniau patiria vaikinai (8,5 proc.) nei merginos (7,4 proc.), dėl labai gerų rezultatų – 4,6 proc. vaikinių ir 2,4 proc. merginų.

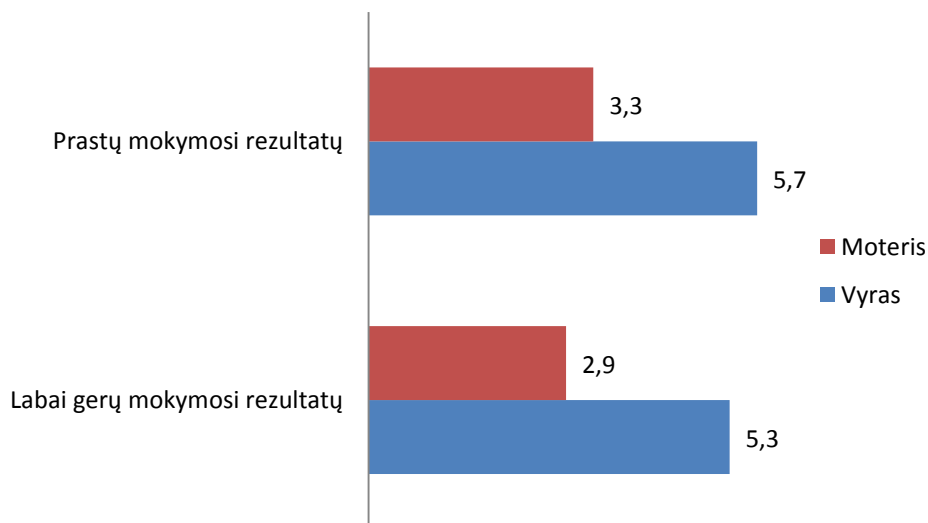
**Respondentų stebimos patyčios.** 16,7–31 proc. moksleivių nurodė, kad tyčiojimas dėl mokymosi rezultatų jų mokykloje yra neaktualus. Respondentai linkę manyti, kad kiti moksleiviai dažniau tyčiojasi dėl gerų ar blogų mokymosi rezultatų, negu jie patys patiria patyčias ar patys tyčiojasi iš kitų.



**5.3 pav. Respondentų nuomonė apie kitų tyčiojimąsi iš kitų moksleivių dėl mokymosi rezultatų (proc.); N=1064**

Kad kiti tyčiojasi iš kitų moksleivių dėl jų labai gerų mokymosi rezultatų nurodė 28,5 proc. respondentų, iš kurių 11,5 proc. vaikinų ir 17,1 proc. merginų. Kad kiti moksleiviai tyčiojasi iš kitų moksleivių dėl prastų mokymosi rezultatų nurodė didesnė dalis, t.y. 31,2 proc., respondentų, iš kurių taip manė 11,8 proc. vaikinų ir 19,5 proc. merginų.

**Respondentų tyčiojimosi iš kitų moksleivių rodikliai.** Tik 19,8–23,9 proc. respondentų nurodė, kad jiems yra neaktualu tyčiojimasis iš kitų dėl jų labai gerų ar prastų mokymosi rezultatų, nors dauguma sakė, kad jie patys dėl to nesityčioja. Dėl labai gerų mokymosi rezultatų iš kitų tyčiojosi 8,1 proc. respondentų, iš kurių 5,3 proc. vaikinų ir 2,9 proc. merginų. Dėl prastų mokymosi rezultatų nurodė tyčiojėsi iš kitų 9,1proc. respondentų, iš kurių 5,7 proc. vaikinų ir 3,3 proc. merginų.



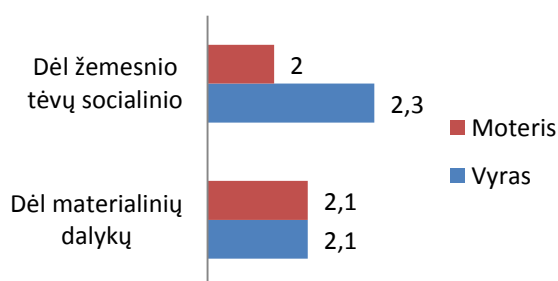
**5.4 pav. Respondentai, nurodę, kad tyčiojosi iš kitų moksleivių dėl mokymosi rezultatų (proc.); N=1064**

Apibendrinant dvyliktos klasės moksleivių tyčiojimosi dėl mokymosi rezultatų tyrimo rezultatus, nustatyta, kad apskritai dėl mokymosi rezultatų patyčias patyrė 6,5proc. respondentų. Dažniau tyčiotasi dėl prastesnių mokymosi rezultatų. Žvelgiant į respondentų lytį, nustatyta, kad dėl mokymosi rezultatų (tiek dėl gerų, tiek dėl blogų) dažniau patyčias patiria vaikinai, kurie nurodė, kad ir patys dažniau tyčiojosi iš kitų moksleivių. Pastebėjimo, kad kiti tyčiojasi iš kitų moksleivių dėl labai gerų ar prastų mokymosi rezultatų rodikliai yra apie tris kartus didesni negu respondentų patirtų patyčių rodikliai.

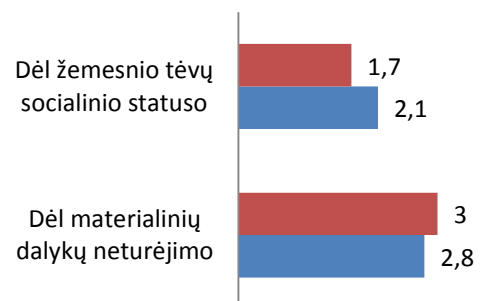
## 6. PATYČIOS DĖL TĖVŲ SOCIALINIO STATUSO IR MATERIALINIŲ DALYKŲ

Tyrimu siekta įvertinti, ar moksleiviai patiria patyčias, susijusias su žemesniu jų tėvų socialiniu statusu, arba dėl tam tikrų dalykų (pinigų, išmanaus telefono ir pan.) neturėjimo. Respondentų prašyta įvertinti savo tėvų ekonominę padėtį ir atsakyti į klausimą, ar jiems mokykloje priklauso nemokamas maitinimas. 1 iš 10 (10,1 proc.) apkaustų dvyliktos klasės moksleivių nurodė, kad jų šeimos ekonominė padėtis yra patenkinama ar bloga, 3 iš 10 (30,8 proc.) ją apibūdino kaip vidutinę, o 6 iš 10 (60 proc.) – kaip gerą ir labai gerą. 13 proc. apklaustų moksleivių nurodė, kad jiems priklauso nemokamas maitinimas (N=137).

**Respondentų patirtos patyčios.** Respondentų buvo klausama, kaip dažnai jie patiria patyčias dėl tėvų socialinio statuso (tėvas bedarbis, socialinės rizikos šeima ir pan.) ir dėl materialinių dalykų (pinigų neturėjimo, pinigų trūkumo, brangesnio išmanaus telefono neturėjimo ir pan.). 39–44proc. respondentų nurodė, kad šie tapatybės aspektai jiems neaktualūs. Patyčių dėl šių tapatybės aspektų rodikliai nėra aukšti (žiūrėti lentelę). Dėl materialinių dalykų merginų patyčias patyrė 4,2proc. respondentų, iš kurių 2,1proc.vaikiniai ir 2,1proc.merginos. Merginų patyčias dėl žemesnio tėvų socialinio statuso patyrė 4,3proc. dvyliktokų, iš kurių 2,3 proc. vaikinai ir 2 proc. merginos. Vaikinų patyčias dėl materialinių dalykų patyrė 5,8proc. respondentų, iš kurių 2,8 proc. vaikinų ir 3proc.merginų. Dėl žemesnio tėvų socialinio statuso vaikinų patyčias patyrė 3,8 proc. respondentų, iš kurių 2,1 proc. vaikinai ir 1,7proc.merginos. Statistiškai reikšmingų skirtumų tarp vaikinų ir merginų patiriamų patyčių dėl materialinių dalykų ar žemesnio tėvų socialinio statuso nenustatyta. Nenustatyta statistiškai reikšmingų skirtumų ir atsižvelgiant į moksleivių gaunamą/negaunamą nemokamą maitinimą mokykloje ( $p>0,05$ ).



6.1 pav. Respondento patirtos merginų patyčios dėl žemesnio tėvų socialinio statuso ir materialinių dalykų stokos (proc.); N=1064



6.2 pav. Respondento patirtos vaikinų patyčios dėl žemesnio tėvų socialinio statuso ir materialinių dalykų stokos (proc.); N=1064

Atlikus respondentų patiriamų patyčių dėl tėvų socialinio statuso analizę, atsižvelgiant į respondento šeimos ekonominės padėties vertinimo rezultatus, priklausomybės tarp ekonominės gerovės vertinimo ir patyčių dėl materialinių dalykų bei žemesnio tėvų socialinio statuso nenustatyta (lentelė).

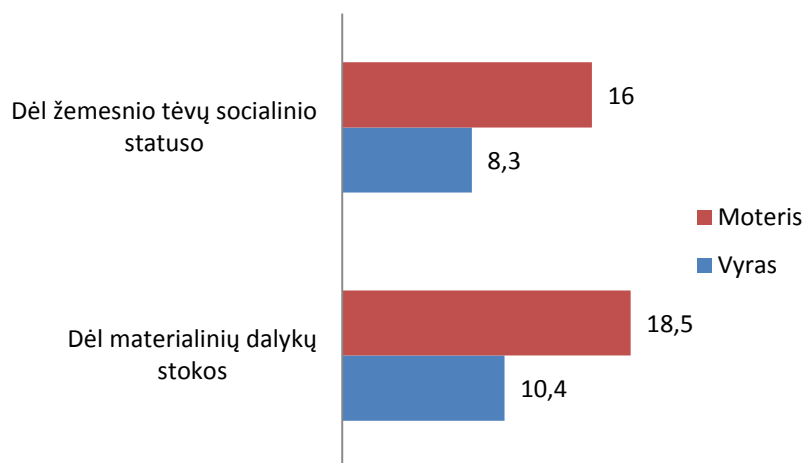
6.1 lentelė. **Patyčios dėl materialinių dalykų ir žemesnio tėvų socialinio statuso pagal lytį**

Patyčių priežastis	Lytis	Patyčių dažnis			N	p
		nepatiriu	retai	dažnai		
<b>Respondentų patirtos merginų patyčios</b>						
Dėl materialinių dalykų (pinigų trūkumo, išmanaus telefono neturėjimo)	vyras	34,5%	4,7%	2,1%	253	0,6
	moteris	50,3%	6,2%	2,1%	359	
	<b>Iš viso</b>	<b>84,8%</b>	<b>10,9%</b>	<b>4,2%</b>	<b>612</b>	
Dėl žemesnio tėvų socialinio statuso	vyras	36,4%	3,2%	2,3%	236	0,342
	moteris	52,6%	3,6%	2,0%	327	
	<b>Iš viso</b>	<b>89,0%</b>	<b>6,7%</b>	<b>4,3%</b>	<b>563</b>	
<b>Respondentų patirtos vaikinų patyčios</b>						
Dėl materialinių dalykų (pinigų trūkumo, išmanaus telefono neturėjimo)	vyras	35,9%	3,7%	2,8%	241	0,232
	moteris	51,4%	3,2%	3,0%	327	
	<b>Iš viso</b>	<b>87,3%</b>	<b>6,9%</b>	<b>5,8%</b>	<b>568</b>	
Dėl žemesnio tėvų socialinio statuso	vyras	37,9%	1,9%	2,1%	220	0,481
	moteris	53,7%	2,7%	1,7%	305	
	<b>Iš viso</b>	<b>91,6%</b>	<b>4,6%</b>	<b>3,8%</b>	<b>525</b>	
<b>Respondentai nurodė, kad kiti tyčiojosi iš kitų</b>						
Dėl materialinių dalykų (pinigų trūkumo, išmanaus telefono neturėjimo)	vyras	20,9%	7,4%	10,4%	294	0,33
	moteris	27,5%	15,4%	18,5%	467	
	<b>Iš viso</b>	<b>48,4%</b>	<b>22,7%</b>	<b>28,9%</b>	<b>761</b>	
Dėl žemesnio tėvų socialinio statuso	vyras	24,4%	5,8%	8,3%	274	0,013
	moteris	32,3%	13,2%	16,0%	438	
	<b>Iš viso</b>	<b>56,7%</b>	<b>19,0%</b>	<b>24,3%</b>	<b>712</b>	
<b>Respondentai nurodė, kad patys tyčiojosi iš kitų</b>						
Dėl materialinių dalykų (pinigų trūkumo, išmanaus telefono neturėjimo)	vyras	36,8%	2,1%	3,4%	326	0,01
	moteris	53,4%	2,5%	1,8%	445	
	<b>Iš viso</b>	<b>90,3%</b>	<b>4,5%</b>	<b>5,2%</b>	<b>771</b>	
Dėl žemesnio tėvų socialinio statuso	vyras	37,6%	1,5%	3,2%	319	0,004
	moteris	55,0%	1,2%	1,6%	436	
	<b>Iš viso</b>	<b>92,6%</b>	<b>2,6%</b>	<b>4,8%</b>	<b>755</b>	

**Respondentų stebimos patyčios.** Respondentų manymu, kiti moksleiviai dažniau patiria patyčias dėl materialinių dalykų ar žemesnio tėvų socialinio statuso. Kad kitiems šio pobūdžio patyčios neaktualios nurodė 19,2–39,9 proc. respondentų. Kad kiti moksleiviai patiria patyčias dėl materialinių dalykų nurodė net 28,9 proc. moksleivių, iš kurių 10,4 proc. vaikinų ir 18,5 proc. merginų. Kad tyčiojamosi iš moksleivių dėl žemesnio tėvų socialinio statuso nurodė 24,3 proc. moksleivių, iš kurių 8,3 proc. vaikinų ir 16 proc. merginų. Žvelgiant į respondentų nuomonę apie kitų tyčiojimasi iš moksleivių dėl materialinių dalykų ir tų respondentų šeimos ekonominės padėties vertinimą, nustatyta, kad manyti, jog kiti tyčiojasi iš moksleivių dėl materialinių dalykų, labiau linkę įvertinusieji savo tėvų

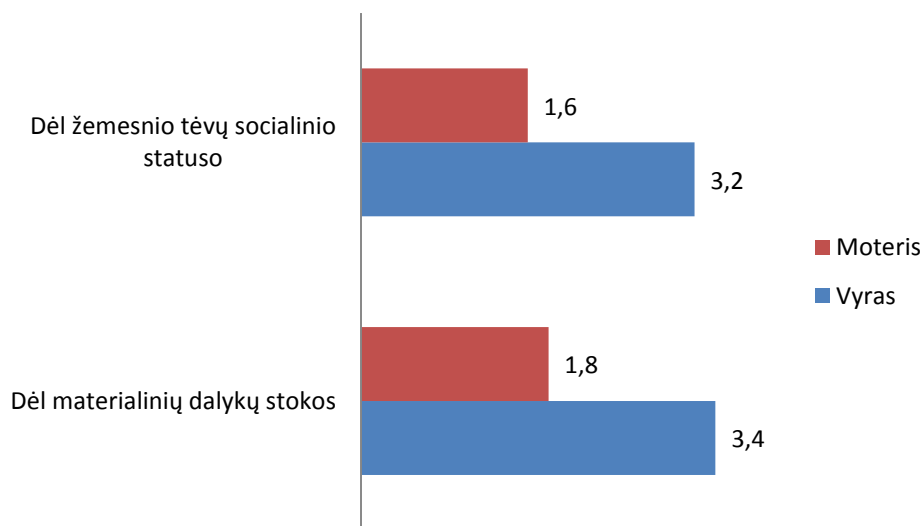


ekonominę padėtį kaip gerą ir vidutinę. Panašios tendencijos išvelgiamos ir dėl kitų tyčiojimosi dėl žemesnio tėvų socialinio statuso (lentelė).



**6.3 pav. Respondentai, manę, kad kiti tyčiojosi iš kitų moksleivių dėl materialinių dalykų ir žemesnio tėvų socialinio statuso (proc.); N=1064**

**Respondentų tyčiojimosi iš kitų moksleivių rodikliai.** Ketvirtis respondentų nurodė, kad jiems neaktualu tyčiotis iš kitų dėl jų tėvų žemesnio ekonominio statuso ir materialinių dalykų neturėjimo arba jie dėl šių priežasčių nesityčioja (lentelė).



**6.4 pav. Respondentai, nurodę, kad tyčiojosi dėl žemesnio moksleivių tėvų socialinio statuso ir moksleivių materialinių dalykų stokos (proc.); N=1054**

Kad tyčiojosi iš kitų dėl materialinių dalykų, nurodė 5,2 proc. respondentų, iš kurių 3,4proc.vaikiniai ir 1,8 proc. merginos. Dėl tėvų socialinio statuso nurodė tyčiojęsi 4,8 proc. moksleivių, iš kurių 3,2 proc. vaikinai ir 1,6proc.merginos. Išvelgiama tendencija, kad dažniau iš kitų

dėl materialinių dalykų ir žemesnio tėvų socialinio statuso tyčiojosi moksleiviai, kurie savo tėvų ekonominę padėtį įvertino kaip gerą ar vidutinę, nors skirtumai nėra statistiškai patikimi.

6.2 lentelė. Patyčios dėl materialinių dalykų ir tėvų socialinio statuso pagal šeimos ekonominę padėtį

Patyčių priežastis	Ekonominės padėties vertinimas	Patyčių dažnis			N	p
		nepatiriu	retai	dažnai		
<b>Respondentų patirtos merginų patyčios</b>						
Dėl materialinių dalykų trūkumo (pinigų, išmanaus telefono neturėjimo)	labai gera	10,8%	,2%	,7%	71	n/a
	gera	40,5%	3,3%	,5%	270	
	vidutinė	25,9%	3,8%	1,5%	190	
	patenkinama	7,0%	2,6%	,8%	64	
	bloga	,7%	1,1%	,7%	15	
	<b>Iš viso</b>	<b>84,9%</b>	<b>11,0%</b>	<b>4,1%</b>	<b>610</b>	
Dėl tėvų socialinio statuso	labai gera	10,7%	,2%	,7%	65	n/a
	gera	40,4%	2,7%	,7%	245	
	vidutinė	29,3%	1,1%	,7%	174	
	patenkinama	8,4%	1,8%	1,1%	63	
	bloga	,4%	1,1%	,9%	13	
	<b>Iš viso</b>	<b>89,1%</b>	<b>6,8%</b>	<b>4,1%</b>	<b>560</b>	
<b>Respondentų patirtos vaikinių patyčios</b>						
Dėl materialinių dalykų trūkumo (pinigų, išmanaus telefono neturėjimo)	labai gera	10,9%	,7%	,5%	69	n/a
	gera	40,1%	1,9%	1,9%	250	
	vidutinė	28,2%	2,1%	1,4%	180	
	patenkinama	7,6%	1,6%	,9%	57	
	bloga	,5%	,9%	,7%	12	
	<b>Iš viso</b>	<b>87,3%</b>	<b>7,2%</b>	<b>5,5%</b>	<b>568</b>	
Dėl tėvų socialinio statuso	labai gera	11,0%	,6%	,2%	62	n/a
	gera	40,6%	1,1%	1,1%	225	
	vidutinė	30,5%	,8%	1,0%	169	
	patenkinama	9,0%	1,3%	,6%	57	
	bloga	1,0%	,8%	,6%	12	
	<b>viso</b>	<b>92,0%</b>	<b>4,6%</b>	<b>3,4%</b>	<b>525</b>	
<b>Respondentai nurodė, kad kiti tyčiojosi iš kitų</b>						
Dėl materialinių dalykų trūkumo (pinigų, išmanaus telefononeturėjimo)	labai gera	7,8%	2,6%	3,0%	102	0,001
	gera	22,1%	10,7%	11,9%	338	
	vidutinė	15,3%	7,8%	8,7%	241	
	patenkinama	2,6%	1,3%	4,2%	62	
	bloga	,4%	,4%	1,1%	14	
	<b>Iš viso</b>	<b>48,2%</b>	<b>22,9%</b>	<b>28,9%</b>	<b>757</b>	
Dėl tėvų socialinio statuso	labai gera	9,0%	2,3%	2,3%	96	0,066
	gera	25,1%	9,3%	10,3%	317	
	vidutinė	18,2%	6,1%	7,8%	227	
	patenkinama	3,5%	1,4%	2,8%	55	
	bloga	,7%	,3%	1,0%	14	
	<b>Iš viso</b>	<b>56,6%</b>	<b>19,3%</b>	<b>24,1%</b>	<b>709</b>	
<b>Respondentai nurodė, kad patys tyčiojosi iš kitų</b>						
Dėl materialinių dalykų trūkumo (pinigų, išmanaus telefono neturėjimo)	labai gera	13,1%	,4%	1,2%	113	n/a
	gera	41,0%	2,5%	1,6%	347	
	vidutinė	28,1%	1,3%	1,3%	236	
	patenkinama	6,9%	,3%	,4%	58	
	bloga	1,3%	0,0%	,8%	16	
	<b>Iš viso</b>	<b>90,4%</b>	<b>4,4%</b>	<b>5,2%</b>	<b>770</b>	
Dėl tėvų socialinio statuso	labai gera	13,1%	,4%	,8%	108	n/a
	gera	42,2%	1,2%	1,7%	340	
	vidutinė	29,0%	,8%	1,2%	233	
	patenkinama	7,2%	0,0%	,4%	57	
	bloga	1,2%	,1%	,7%	2	
	<b>Iš viso</b>	<b>92,7%</b>	<b>2,5%</b>	<b>4,8%</b>	<b>753</b>	

Apibendrinami dvyliktos klasės moksleivių tyčiojimosi dėl materialinių dalykų stokos kitiems ir žemesnio kitų tėvų socialinio statuso rezultatus, galime teigti, kad patyčių dėl šių priežasčių rodikliai yra vieni žemiausių. Apskritai dėl materialinių dalykų stokos kitiems ir žemesnio kitų tėvų socialinio statuso 2,8 proc. dvyliktojų yra patyrę patyčias per šiuos mokslo metus. Skalės vidinio suderinamumo rodiklis yra pakankamas, todėl šį rezultatą galima traktuoti kaip objektyvų. Dėl žemesnio tėvų socialinio statuso patirtų vaikinų patyčių rodikliai žemesni nei merginų patyčių, tačiau vaikinai dažniau tyčiojasi dėl materialinių dalykų stokos. Rezultatai tapatūs ir žvelgiant į respondentų pripažįstamus jų pačių tyčiojimosi iš kitų atvejus (respondentai vaikinai nurodė dažniau tyčiojęsi iš kitų dėl materialinių dalykų stokos).

## 7. KOMPLEKSINIAIPATYČIŲ DĖL ĮVAIRIŲ TAPATYBĖS ASPEKTŲ RODIKLIAI

**Bendro patyčių dėl įvairių tapatybės aspektų rodiklio skaičiavimas.** Kadangi respondentų buvo klausiama, kaip dažnai patyrė merginų ir vaikinių patyčias dėl įvairių tapatybės aspektų atskirai, bendras patyčių dėl įvairių tapatybės aspektų rodiklis yra išvestinis. Jis skaičiuotas:

1. Perkodavus kiekvieną kintamąjį į binarinį. Respondentų, kurie atsakė, kad konkretus tapatybės aspektas jiems neaktualus, atsakymai pervesti į trūkstančių reikšmių statusą. Kiti atsakymų variantai perkoduoti į 0 –patyčių nepatiria, 1 – patiria patyčias.

2. Sudėtas bendras dėl atskiro tapatybės aspekto respondento patiriamų merginų ir vaikinių patyčių rodiklis. Jei respondentas dėl kažkurio tapatybės aspekto patyrė ir vaikinių, ir merginų patyčias, jo patiriamos patyčios vertintos 1, o ne 2. Tokia metodika pasirinkta dėl paties patyčių fenomeno: patyčios gali būti grupinis veiksmas, kuriame gali dalyvauti vienos ar abiejų lyčių moksleiviai.

3. Suvestas bendras rodiklis rodo, kad tiriamasis patyrė patyčias dėl vieno ar daugiau tapatybės aspektų.

Lentelėje pateikiami apibendrinti patiriamų patyčių rezultatai pagal tapatybės aspektų kategorijas (detalesni rezultatai, susieti su lytimi ir atskirais patyčių aspektais, pateikiami kituose šios atskaitos skyriuose). Buvo išskirta patyčių dėl išvaizdos kategorija (sudarė du kintamieji). Šios tapatybės aspekto kategorijos vidinio suderinamumo rodiklis pakankamas (*Cronbachalpa* – 0,759), todėl rezultatai validūs. Dėl šių tapatybės aspektų patyčias patiria 8,7proc. dvyliktos klasės moksleivių. Patyčių dėl lyties tapatybės aspektų kategoriją sudarė 6 kintamieji, skalės vidinio suderinamumo rodiklis buvo pakankamas (0,771). Iš viso dėl lyties tapatybės aspektų patyčias patyrė 11,2 proc. respondentų. Patyčių dėl negalios ir specialiųjų poreikių tapatybės aspektų kategoriją sudarė 12 kintamųjų, vidinis skalės suderinamumas aukštas (0,850). Dėl negalios ir/ar sutrikimų patyčias patyrė 7,9proc. dvyliktos klasės moksleivių. Patyčios dėl žemesnio materialinio statuso matuotos dviem kintamaisiais, skalės vidinis suderinamumas pakankamas (0,761). Patyčias dėl šių tapatybės aspektų patyrė 2,8proc. respondentų. Po du kintamuosius sudarė patyčių dėl mokymosi rezultatų, dėl tautybės ir tikėjimo kategorijas. Patyčių dėl šių tapatybės aspektų kategorijų matavimo skalių vidinis suderinamumo rodiklis yra nepakankamas. Patyčias dėl mokymosi rezultatų patyrė 6,5 proc., dėl– 2,7 proc., dėl tautybės ar etninės tapatybės aspektų– 3,5 proc. respondentų.

Bendras patyčių dėl tapatybės aspektų rodiklis yra gana aukštas – 19,9 proc. Taigi galima teigti, kad dvyliktoje klasėje patyčias dėl vieno ar daugiau tapatybės aspektų patiria 2 iš 10 moksleivių. Šis rodiklis yra patikimas, nes matavimo skalę sudarė 28 kintamieji, kurių vidinio suderinamumo rodiklis yra aukštas (0,909).

7.1 lentelė. Patyčių dėl įvairių tapatybės aspektų paplitimas tarp dvyliktos klasės moksleivių (N=1038)

Patyčios dėl tapatybės aspektų	Patyčių dėl tapatybės aspektų kategorija	Cronbachalpha	Procentas			
dėl išvaizdos	Išvaizdos	0,759	<b>8,7</b>			
dėl to, kad negražus(-i)						
dėl to, kad nemoteriška/nevyriškas	Lyties	0,771	<b>11,2</b>			
dėl vaikino/merginos neturėjimo						
dėl moterims/vyrams nederamų veiksmy/elgesio						
dėl panašumo į kitą lytį nei esama						
dėl tariamo priklausymo homoseksualių, biseksualių ar translyčių asmenų bendruomenei (iš tikrųjų nepriklausau)						
dėl priklausymo homoseksualių, biseksualių ar translyčių asmenų bendruomenei						
dėl intelekto/psichikos negalios				Negalios ir sutrikimų	0,850	<b>7,9</b>
dėl regos negalios						
dėl klausos negalios						
dėl judėjimo negalios						
dėl nervų (neurologinių) ligų						
dėl kompleksinės (kelių rūšių) negalios						
dėl tėvų ar kitų šeimos narių fizinės negalios						
dėl tėvų ar kitų šeimos narių psichinės negalios						
dėl tėvų ar kitų šeimos narių tariamos (tokios, kokios jie neturi) psichinės negalios						
dėl mokymosi sutrikimų						
dėl elgesio ir /ar emocijų sutrikimų						
dėl kalbėjimo ir kalbos sutrikimų (mikčiojimo, nesklандаus tarimo)						
dėl prastų mokymosi rezultatų	Mokymosi rezultatų	0,620**	6,5			
dėl labai gerų mokymosi rezultatų						
dėl tautybės/etninio tapatumo	Tautybės/etninės tapatybės aspektų	0,521**	3,5			
dėl netaisyklingo kalbėjimo bendrine lietuvių kalba (jei lietuvių kalba nėra gimtoji)						
dėl tikėjimo	Tikėjimo	0,607**	2,7			
dėl tėvų, šeimos narių tikėjimo						
dėl materialinių dalykų (pinigų neturėjimo, pinigų trūkumo, brangesnio išmanaus telefono neturėjimo ir pan.)	Žemesnio socialinio statuso	0,761	2,8			
dėl tėvų socialinio statuso (bedarbis, socialinės rizikos šeima ir pan.)						
IŠ VISO	Patyčios dėl vieno ar daugiau tapatybės aspektų	0,909	<b>19,9</b>			

\*\*tapatybės aspektų grupę matuojančios skalės vidinis patikimumas mažesnis už leistiną 0,700, todėl tai reikia turėti galvoje vertinant gautus rodiklius

Buvo aiškinamasi, dėl kiek tapatybės aspektų moksleiviai patiria patyčias. Išanalizavus duomenis, nustatyta, kad dažniausiai patyčios patiriamos dėl vieno (7,5proc.) ar dviejų (4,1proc.) tapatybės aspektų. Kompleksines patyčias dėl daugiau nei dviejų tapatybės aspektų patyrė 7,5proc. respondentų (žr. lentelę).

#### 7.2 lentelė. Dėl kelių tapatybės aspektų moksleiviai patyrė patyčias?

	N	Procentai	Kaupiamieji procentai
Dėl kelių tapatybės aspektų patiriamos patyčios			
<b>0</b>	831	80,1	80,1
<b>Dėl vieno</b>	78	7,5	87,6
<b>Dėl dviejų</b>	43	4,1	91,7
<b>Dėl trijų</b>	25	2,4	94,1
Dėl keturių	15	1,4	95,6
Dėl penkių	12	1,2	96,7
Dėl šešių	6	0,6	97,3
Dėl septynių	2	0,2	97,5
Dėl devynių	5	0,5	98,0
Dėl 10 ir daugiau	21	2,1	100,0

Analizuojant duomenis buvo atliktas *t* testas, pagal kurį apskaičiuotas kiekvieno tapatybės aspekto vidurkis. Į analizę neįtraukti tų respondentų atsakymai, kurie nurodė, kad patyčios dėl konkretaus tapatybės aspekto jiems neaktualios (jų atsakymai nevertinti, ir pervesti į trūkstamų reikšmių kategoriją). Respondentų, kuriems patyčios dėl tam tikro tapatybės aspekto buvo aktualios, nuomonės atsispindi trijose kategorijose: nepatiriu (1), retai (2) patiriu ir dažnai (3) patiriu patyčias. Toliau pateikiami moksleivių patirtų patyčių dėl įvairių tapatybės aspektų vidurkiai, surikiuoti nuo didžiausio iki mažiausio. Didesnis vidurkis reiškia, kad dėl to tapatybės aspekto patyčių moksleiviai patiria daugiau.

**Respondentų patirtos merginų patyčios.** Apžvelgus respondentų patirtų patyčių dėl įvairių tapatybės aspektų vidurkius, nustatyta, kad dažniausiai dvyliktoje klasėje patiriamos patyčios dėl lyties tapatybės aspektų, antros pagal dažnumą yra patyčios dėl negalios ir įvairių sutrikimų. Dėl respondento ar jo šeimos tikėjimo, tautybės, etninės priklausomybės, žemesnio tėvų socialinio statuso patyčių patiriama žymiai rečiau. Galima teigti, kad merginos dažniausiai tyčiojasi dėl lyties tapatybės bruožų, negalios ir įvairių sutrikimų.

#### 7.3 lentelė. Respondentų dėl įvairių tapatybės aspektų patirtų merginų patyčių vidurkiai

Patyčios dėl tapatybės aspektų	N		Vidurkis	Standart. nuokrypis
	Validūs	Trūkstami		
dėl išvaizdos	710	354	1,423	0,665
dėl to, kadesu nemoteriška/nevyriškas	644	420	1,355	0,572
dėl to, kadesu negražus(-i)	710	354	1,312	0,647
dėl to, kadneturiu vaikiną/merginos	652	412	1,291	0,608
dėl to, kadmoterims/vyrams nedera daryti, kaip aš darau	648	416	1,290	0,598

dėl panašumo į kitą lytį nei esu	589	475	1,277	0,482
dėl tariamo priklausymo homoseksualių, biseksualių ar translyčių asmenų bendruomenei (iš tikrųjų nepriklausau)	498	566	1,270	0,523
dėl priklausymo homoseksualių, biseksualių ar translyčių asmenų bendruomenei	441	623	1,257	0,484
dėl intelekto/psichikos negalios	416	648	1,251	0,588
dėl regos negalios	444	620	1,236	0,469
dėl klausos negalios	394	670	1,228	0,498
dėl judėjimo negalios	395	669	1,221	0,485
dėl nervų (neurologinių) ligų	403	661	1,195	0,567
dėl kompleksinės (kelių rūšių) negalios	403	661	1,189	0,524
dėl mokymosi sutrikimų	460	604	1,183	0,573
dėl elgesio ir /ar emocijų sutrikimo	479	585	1,182	0,555
dėl kalbėjimo ir kalbos sutrikimo (mikčiojimo, nesklандаus tarimo)	466	598	1,176	0,607
dėl tėvų ar kitų šeimos narių fizinės negalios	409	655	1,175	0,469
dėl tėvų ar kitų šeimos narių psichinės negalios	402	662	1,173	0,446
dėl tėvų ar kitų šeimos narių tariamos (tokios, kokios jie neturi) psichinės negalios	423	641	1,168	0,521
dėl prastų mokymosi rezultatų	605	459	1,155	0,612
dėl labai gerų mokymosi rezultatų	626	438	1,153	0,576
dėl tautybės/etninio tapatumo	525	539	1,152	0,546
dėl netaisyklingo kalbėjimo bendrine lietuvių kalba (jei lietuvių kalba nėra gimtoji)	502	562	1,144	0,527
dėl tikėjimo	548	516	1,142	0,523
dėl tėvų, šeimos narių tikėjimo	543	521	1,141	0,434
dėl materialinių dalykų (pinigų neturėjimo, pinigų trūkumo, brangesnio išmanaus telefono neturėjimo ir pan.)	616	448	1,124	0,492
dėl tėvų socialinio statuso (bedarbis, socialinės rizikos šeima ir pan.)	566	498	1,112	0,463

### Respondentų patirtos vaikinų patyčios

Respondentų patiriamos vaikinų patyčios pagal dažnumą labai panašios į patiriamas merginų patyčias. Vaikinai iš kitų moksleivių dažniausiai tyčiojosi dėl priežasčių, susijusių su lyties tapatybės aspektais. Mažiausiai vaikinai tyčiojasi dėl žemesnio tėvų socialinio statuso, materialinių dalykų, tikėjimo, tautybės, etninės priklausomybės.

#### 7.4 lentelė. Respondentų patiriamų vaikinų patyčių dėl įvairių tapatybės aspektų vidurkiai

Patyčios dėl šių tapatybės aspektų	N		Vidurkis	Standart. nuokrypis
	Validūs	Trūkstami		
dėl išvaizdos	705	359	1,390	0,625
dėl to, kad esu nemoteriška/nevyriškas	647	417	1,327	0,577
dėl to, kad esunegražus (-i)	682	382	1,271	0,630
dėl to, kad neturiu vaikiną/ merginą	654	410	1,269	0,605
moterims/vyrams nedera daryti, kaip aš	639	425	1,263	0,579

darau				
dėl panašumo į kitą lytį nei esu	590	474	1,250	0,515
dėl tariamo priklausymo homoseksualių, biseksualių ar translyčių asmenų bendruomenei (iš tikrųjų nepriklausau)	528	536	1,249	0,508
dėl priklausymo homoseksualių, biseksualių ar translyčių asmenų bendruomenei	470	594	1,249	0,539
dėl intelekto/ psichikos negalios	431	633	1,225	0,582
dėl regos negalios	462	602	1,224	0,556
dėl klausos negalios	408	656	1,223	0,529
dėl judėjimo negalios	402	662	1,218	0,534
dėl nervų (neurologinių) ligų	413	651	1,208	0,540
dėl kompleksinės (kelių rūšių) negalios	403	661	1,193	0,533
dėl mokymosi sutrikimų	447	617	1,189	0,547
dėl elgesio ir /ar emocijų sutrikimų	457	607	1,187	0,553
dėl kalbėjimo ir kalbos sutrikimų (mikčiojimo, nesklандаus tarimo)	468	596	1,186	0,583
dėl tėvų ar kitų šeimos narių fizinės negalios	413	651	1,184	0,471
dėl tėvų ar kitų šeimos narių psichinės negalios	412	652	1,184	0,475
dėl tėvų ar kitų šeimos narių tariamos (tokios, kokios jie neturi) psichinės negalios	441	623	1,180	0,480
dėl prastų mokymosi rezultatų	569	495	1,179	0,605
dėl labai gerų mokymosi rezultatų	594	470	1,178	0,571
dėl tautybės/etninio tapatumo	513	551	1,177	0,525
dėl netaisyklingo kalbėjimo bendrine lietuvių kalba (jei lietuvių kalba nėra gimtoji)	507	557	1,154	0,520
dėl tikėjimo	542	522	1,150	0,515
dėl tėvų, šeimos narių tikėjimo	525	539	1,145	0,398
dėl materialinių dalykų (pinigų neturėjimo, pinigų trūkumo, brangesnio išmanaus telefono neturėjimo ir pan.)	572	492	1,121	0,518
dėl tėvų socialinio statuso (bedarbis, socialinės rizikos šeima ir pan.)	529	535	1,099	0,427

**Respondentų stebimų patyčių dėl įvairių tapatybės aspektų rodikliai.** Respondentų buvo prašoma įvertinti, dėl ko ir kaip dažnai kiti moksleiviai tyčiojosi iš kitų moksleivių. Patyčių dėl įvairių tapatybės aspektų vidurkiai pateikti lentelėje. Patyčių priežastys, susijusios su tapatybės aspektais, išlieka tokios pačios, kaip ir respondentų patirtų vaikinių ir merginų patyčių atveju, t.y. dažniausia tyčiojama dėl lyties tapatybės aspektų, antras dažniausias yra tyčiojimas dėl negalios ir įvairių sveikatos sutrikimų, mokymosi rezultatų, galiausiai patyčios dėl tėvų socialinio statuso. Tačiau respondentai mano, kad kiti moksleiviai iš savo kolegų tyčiojasi dažniau, negu patys respondentai yra patyrę patyčias.



7.5 lentelė. **Kiti tyčiojosi iš moksleivių dėl įvairių tapatybės aspektų**

Kitų moksleivių tyčiojimas iš kitų dvilyktokų dėl šių tapatybės aspektų	N		Vidurkis	Std. nuokrypis
	Validūs	Trūksta mi		
dėl išvaizdos	884	180	2,300	0,811
dėl to, kad yra nemoteriška/nevyriškas	794	270	2,239	0,848
dėl to, kad yra negražus (-i)	852	212	2,016	0,826
dėl to, kad neturi vaikino/merginos	780	284	1,904	0,821
dėl to, kad moterims/vyrams nedera daryti, kaip ji/jis daro	792	272	1,898	0,846
dėl panašumo į kitą lytį, negu jo /jos yra	743	321	1,896	0,852
dėl tariamo priklausymo homoseksualių, biseksualių ar translyčių asmenų bendruomenei (iš tikrųjų nepriklauso)	692	372	1,883	0,871
dėl priklausymo homoseksualių, biseksualių ar translyčių asmenų bendruomenei	632	432	1,859	0,874
dėl intelekto/psichikos negalios	674	390	1,848	0,864
dėl regos negalios	662	402	1,844	0,818
dėl klausos negalios	615	449	1,841	0,799
dėl judėjimo negalios	636	428	1,807	0,810
dėl nervų (neurologinių) ligų	639	425	1,806	0,828
dėl kompleksinės (kelių rūšių) negalios	627	437	1,789	0,811
dėl mokymosi sutrikimų	724	340	1,701	0,848
dėl elgesio ir/ar emocijų sutrikimų	703	361	1,678	0,839
dėl kalbėjimo ir kalbos sutrikimų (mikčiojimo, nesklандаus tarimo)	726	338	1,676	0,853
dėl tėvų ar kitų šeimos narių fizinės negalios	640	424	1,660	0,793
dėl tėvų ar kitų šeimos narių psichinės negalios	628	436	1,628	0,791
dėl tėvų ar kitų šeimos narių tariamos (tokios, kokios jie neturi) psichinės negalios	630	434	1,615	0,802
dėl prastų mokymosi rezultatų	810	254	1,615	0,846
dėl labai gerų mokymosi rezultatų	788	276	1,593	0,858
dėl tautybės/etninio tapatumo	697	367	1,559	0,824
dėl netaisyklingo kalbėjimo bendrine lietuvių kalba (jei lietuvių kalba nėra gimtoji)	705	359	1,557	0,826
dėl tikėjimo	693	371	1,548	0,789
dėl tėvų, šeimos narių tikėjimo	648	416	1,522	0,728
dėl materialinių dalykų (pinigų neturėjimo, pinigų trūkumo, brangesnio išmanaus telefono neturėjimo ir pan.)	764	300	1,522	0,858
dėl tėvų socialinio statuso (bedarbis, socialinės rizikos šeima ir pan.)	716	348	1,412	0,839

**Respondentų tyčiojimosi iš kitų moksleivių rodikliai.** Respondentų prašyta atsakyti į klausimą, dėl kokių tapatybės aspektų ir kaip dažnai jie patys tyčiojosi iš kitų moksleivių. Nustatyta, kad respondentai dažniausiai tyčiojasi iš kitų dėl tapatybės aspektų, susijusių su lytimi, negalia ir sutrikimais, o rečiausiai – dėl tikėjimo, materialinių dalykų ir tėvų socialinio statuso.

7.6 lentelė. **Respondentų tyčiojimosi iš kitų dėl įvairių tapatybės aspektų vidurkiai**

Respondentų tyčiojimas iš kitų dėl šių jų tapatybės aspektų	N		Vidurkis	Std. nuokrypis
	Validūs	Trūksta mi		
dėl išvaizdos	855	209	1,440	0,697
dėl to, kad yra nemoteriška/nevyriškas	829	235	1,377	0,625
dėl to, kad yra negražus(-i)	845	219	1,370	0,670

dėl to, kad neturi vaikinų/merginos	816	248	1,310	0,537
dėl to, kad moterims/vyrams nedera daryti, kaip jis/ji daro	831	233	1,299	0,679
dėl panašumo į kitą lytį negu jos/jo yra	816	248	1,296	0,626
dėl tariamo priklausymo homoseksualių, biseksualių ar translyčių asmenų bendruomenei (iš tikrųjų nepriklauso)	785	279	1,269	0,621
dėl priklausymo homoseksualių, biseksualių ar translyčių asmenų bendruomenei	742	322	1,264	0,630
dėl intelekto/psichikos negalios	734	330	1,234	0,505
dėl regos negalios	747	317	1,224	0,491
dėl klausos negalios	725	339	1,222	0,477
dėl judėjimo negalios	732	332	1,198	0,457
dėl nervų (neurologinių) ligų	728	336	1,192	0,469
dėl kompleksinės (kelių rūšių) negalios	716	348	1,179	0,447
dėl mokymosi sutrikimų	748	316	1,178	0,525
dėl elgesio ir/ar emocijų sutrikimų	744	320	1,171	0,574
dėl kalbėjimo ir kalbos sutrikimų (mikčiojimo, nesklendaus tarimo)	769	295	1,161	0,568
dėl tėvų ar kitų šeimos narių fizinės negalios	722	342	1,151	0,442
dėl tėvų ar kitų šeimos narių psichinės negalios	719	345	1,148	0,463
dėl tėvų ar kitų šeimos narių tariamos (tokios, kokios jie neturi) psichinės negalios	729	335	1,135	0,468
dėl prastų mokymosi rezultatų	810	254	1,133	0,624
dėl labai gerų mokymosi rezultatų	802	262	1,126	0,585
dėl tautybės/etninio tapatumo	748	316	1,125	0,532
dėl netaisyklingo kalbėjimo bendrine lietuvių kalba (jei lietuvių kalba nėra gimtoji)	759	305	1,124	0,551
dėl tikėjimo	744	320	1,121	0,528
dėl tėvų, šeimos narių tikėjimo	739	325	1,119	0,421
dėl materialinių dalykų (pinigų neturėjimo, pinigų trūkumo, brangesnio išmanaus telefono neturėjimo ir pan.)	775	289	1,111	0,479
dėl tėvų socialinio statuso (bedarbis, socialinės rizikos šeima ir pan.)	758	306	1,104	0,449

Respondentams buvo užduotas atvirasis klausimas, prašant parašyti žodžius, kuriais kreipiamasi į vaikus ir merginas, norint juos pažeminti, įskaudinti, iš jų pasityčioti. Iš viso į šį klausimą atsakė 990 moksleivių.

7.7 lentelė. Respondentų atsakymuose į atvirąjį klausimą, „Kokius žodžius dažniausiai pasirenka moksleiviai, norėdami įskaudinti kitus?“, dažniausiai pasitaikančios kategorijos

Žodžiai merginoms įžeisti, pažeminti, pasityčioti iš jų	Žodžiai vaikams įžeisti, pažeminti, pasityčioti iš jų
<p>LYTIES KATEGORIJA (643)</p> <p>kurva (213), kekšė (174), kalė (163), suka (51), šliundra (22), prostitutė (16), nuopisa (4).</p> <p>IŠVAIZDOS KATEGORIJA (439)</p> <p>stora (220), negraži (41), bjauri (24), baidyklė (55), baisi (64), pabaisa(13), lenta (22).</p> <p>INTELEKTO KATEGORIJA (381):</p>	<p>INTELEKTO KATEGORIJA (993)</p> <p>debilas (215), lopas(185), durnius(121), daunas (106), duchas (70), atsilikėlis(21), kaušas (30), asilas (140), nevykėlis (80), molis (19), moksluikas (13).</p> <p>LYTIES KATEGORIJA (686)</p> <p>pydaras (254), gaidys (207), gėjus (92), dalbajobas (64), čiulpikas (14), merga (16), bybis (15), vafelis (10), boba (7), bekiaušis (2),</p>

durnė (26), debilė (123), daunė (55), kvaiša (70), idiotė (23), lopė (26), nevykėlė (22), asilė (15), atsilikus (13), neprotinga(4)	impotentas (5) IŠVAIZDOS KATEGORIJA (142): ryžas (23), urodas (25), keturakis (6), storas (25), smirdžius(18), valkata (7), bomžas(17), suskis (21)
---	---

Pastaba. Skliausteliuose nurodytas atvejų skaičius, t.y., kiek kartų žodis buvo paminėtas.

Suskirsčius dažniausiai naudojamus žodžius, skirtus pasityčioti iš merginų, galima teigti, kad dažniausia skaudinantys žodžiai siejami su lyties, išvaizdos ir intelekto kategorijomis. Vaikinams įžeisti išryškėjo tos pačios kategorijos, tačiau dažniausiai merginoms įžeisti naudojama lyties kategorija, o vaikinams intelekto kategorija. Tikėjimo kategorija šiuose duomenyse neišryškėjo. Tautybę reiškiantys žodžiai (t.y. žydas ir lenkas) buvo paminėti tik po kartą.

Apibendrinant patyčių dėl įvairių tapatybės aspektų rodiklius, galima drąsiai teigti, kad tarp dvyliktos klasės moksleivių dažniausiai patiriamos patyčios dėl tapatybės aspektų, susijusių su lytimi ir negalia bei specialiaisiais poreikiais (intelektu, psichikos negalia ir kitomis negalios bei sutrikimų rūšimis). Mažiausiai patyčių patiriama dėl tėvų socialinio statuso, tikėjimo, tautybės.

## **IŠVADOS**

### **Kompleksinis patyčių dėl tapatybės veikimas**

1. Apibendrinus dvyliktokų patirtas patyčias dėl įvairių tapatybės aspektų, nustatyta, kad šiais mokslo metais patyčias dėl vieno ar kelių tapatybės aspektų patyrė 19,9proc. respondentų. Dažniausiai patyčios patirtos dėl lyties tapatybės aspektų. Tai patvirtina ir vidurkių rodikliai bei apibendrinimas respondentų atsakymų į atvirą klausimą, susijusį su dažniausiai vartojamais žodžiais merginoms ir vaikinams įskaudinti.
2. Apibendrinus siekiant pasityčioti iš merginų dažniausiai vartojamus žodžius, galima teigti, kad dažniausiai skaudinantys žodžiai susiję su lyties, išvaizdos ir intelekto kategorijomis. Vaikinams įžeisti išryškėjo tos pačios trys kategorijos, tačiau merginoms įžeisti dažniausiai pasitelkiama lyties kategorija, o vaikinams – intelekto kategorija.
3. Atliktas tyrimas atskleidžia, kad seksualinė orientacija ir išvaizda, palyginti su kitais moksleivio tapatybės aspektais, respondentų buvo suvoktos kaip svarbūs patyčių priežastys. Remdamiesi patyčių patyrėjo/aukos, stebėtojo ir smurtautojo požiūriais, matome, kad jos daro kompleksinę įtaką moksleivių požiūriui į patyčių raišką.
4. Apibendrinant dažniausius siekiant pasityčioti vartojamus žodžius, tokių, kuriais būtų komentuojama asmens tikėjimas, nerasta. Su tautybe susiję žodžiai (*žydas* ir *lenkas*) buvo paminėti tik po kartą.
5. Tyrimas nustatė, kad patyčių apraiškų dažniau pasitaiko tarp vaikinių nei tarp merginų. Nepriklausomai nuo moksleivių (aukos ir smurtautojo) lyties, dažniausiai pasitelkiamos žodinės patyčios.

### **Patyčios dėl seksualinės orientacijos bei išvaizdos**

6. Apibendrinant analizės rezultatus galima teigti, kad nemaža dalis respondentų patiria patyčias dėl priklausymo LGBT bendruomenei. Nustatyta, kad 5,7 proc. moksleivių tikrai patyrė merginų patyčias dėl seksualinės orientacijos ir 6,8 proc. – vaikinių. Kad kiti moksleiviai tyčiojasi iš kitų moksleivių dėl priklausymo LGBT bendruomenei, respondentai nurodė dažniau, t. y. gautas rodiklis du kartus didesnis, negu gautasis klausiant apie jų pačių patirtas patyčias. Dauguma respondentų nurodė, kad nesityčioja iš kitų moksleivių dėl jų realaus priklausymo LGBT bendruomenei. Pastebėtina, kad vaikinai yra labiau negu merginos linkę tyčiotis dėl nagrinėjamo asmens tapatybės aspekto.
7. Apibendrinant tyrimo rezultatus galima teigti, kad dauguma apklausoje dalyvavusių moksleivių nepatiria patyčių dėl tariamos seksualinės orientacijos, tačiau dalis

respondentų su jomis susidūrė. Respondentai pastebėjo, kad patyčios dėl tariamos seksualinės orientacijos aspektų yra aktualios kitiems moksleiviams. Jie nurodė, kad net apie 31 proc. kitų moksleivių tyčiojasi iš vaikų dėl tariamo priklausymo LGBT bendruomenei (31,3 proc.). Rezultatai rodo esant statistiškai reikšmingų sąsajų tarp respondentų požiūrių į nagrinėjamą patyčių aspektą.

8. Iš tyrimo rezultatų matyti, kad dvyliktokai dažniau pastebėjo patyčias iš kitų moksleivių – merginų. Respondentai maždaug keturis kartus dažniau manė, kad iš kitų moksleivių tyčiojamasi dėl tariamos jų seksualinės orientacijos, negu nurodė patys patyrę patyčias dėl to, ir maždaug penkis kartus dažniau pastebėjo kitų patyčias iš kitų, negu prisipažino, kad jie patys tyčiojosi.
9. Dauguma apklausoje dalyvavusių moksleivių nepatiria patyčių dėl išvaizdos. Nustatyta, kad daugiau negu pusė respondentų (50,75 proc.) stebėjo kaip yra tyčiojamasi iš kitų moksleivių. Dažniausiai, respondentų stebėjusių kitų patyčias nuomone yra tyčiojamasi dėl išvaizdos iš merginų.

#### **Patyčios dėl negalios ir specialiųjų poreikių**

10. Patyčių dėl negalios ir specialiųjų poreikių iniciatoriais 2–4 kartus dažniau tampa vaikinai negu merginos. Apie 4,5 proc. vaikinių ir 1,3 proc. merginų tyčiojosi iš kitų moksleivių dėl regos ir intelekto/psichikos negalios, tačiau po 10,5 proc. abiejų lyčių moksleivių tyčiojosi iš kitų bendraamžių dėl judėjimo negalios.
11. Visose tiriamųjų grupėse daugiausiai tyčiojamasi iš moksleivių dėl intelekto/psichikos negalios. Merginų patyčias dėl šios negalios patyrė 5,8 proc. vaikinių ir 2,7 proc. merginų, vaikinių patyčias – po 4,2 proc. abiejų lyčių moksleivių. Kiti moksleiviai (12,4 proc. vaikinių ir 18,3 proc. merginų), respondentų nuomone, iš kitų tyčiojasi taip pat dažniausiai dėl intelekto/psichikos negalios. Atsakydami į klausimą, dėl kokių priežasčių patys tyčiojasi, 4,5 proc. vaikinių ir 1,5 proc. merginų nurodė, kad dėl intelekto/psichikos negalios.
12. Labai paplitęs ir tyčiojimasis iš kitų dėl kalbos (5,1 proc. vaikinių ir 2,4 proc. merginų) ir elgesio (5,8 proc. vaikinių ir 2 proc. merginų) sutrikimų. Merginos dažniausiai (2,4 proc.) tyčiojasi iš kitų dėl kalbėjimo ir kalbos sutrikimų (mikčiojimo, nesklindaus tarimo). Vaikinai dažniau tyčiojasi dėl elgesio sutrikimų (5,8 proc.), tačiau dažniausia merginų tyčiojimosi priežastis– kalbos sutrikimai yra antroji pagal dažnumą vaikinių (5,1 proc.) tyčiojimosi priežastis.
13. Patyčios dėl negalios ir sutrikimų skiriasi, priklausomai nuo lyties. Dažnesnės tokios patyčios tarp vaikinių, negu tarp merginų. Atsakydami į klausimą, dėl ko tyčiojamasi

iš kitų, respondentai nurodė, kad dėl negalios ir sutrikimų dažniau pastebėjo kitus tyčiojantis iš kitų, negu patys tyčiojosi arba patyrė kitų merginų arba vaikinių patyčias.

### **Patyčios dėl tautybės ar etninės priklausomybės**

14. Apibendrinus dvyliktos klasės moksleivių tyčiojimosi dėl tautybės ar etninio priklausomybės ir dėl netaisyklingo kalbėjimo bendrine lietuvių kalba rezultatus, galima teigti, kad dėl šių tapatybės aspektų tyčiojamasi retai. Tokio pobūdžio patyčias patyrė 3,5proc. dvyliktokų. Tačiau matavimo skalė yra nepakankama, jos vidinio suderinamumo rodiklis yra per žemas. Šių asmens tapatybės aspektų tyrimus reiktų gilinti, išplečiant matavimo skalės kintamuosius. Taigi čia pateikti rezultatai gali būti vertinami tik kaip orientaciniai. Nustatyta, kad dėl šių tapatybės aspektų dažniau patyčias patyrė dvyliktokai vaikinai, o merginos dėl šių tapatybės aspektų pačios tyčiojosi šiek tiek dažniau (0,4proc.). Merginos dvyliktokės dėl etninės tapatybės du kartus dažniau tyčiojosi iš vaikinių nei iš merginų. Kad kiti moksleiviai tyčiojasi iš kitų moksleivių dėl tautybės/etninės tapatybės, respondentai nurodė dažniau, t.y. gautas kitų patyčių iš kitų rodiklis yra tris kartus didesnis už pačių moksleivių patirtų patyčių rodiklį. Vaikinai yra linkę dažniau tyčiotis iš kitų dėl tautybės ar etninio tapatumo aspektų, jų tyčiojimosi rodikliai aukštesni nei merginų daugiau nei du kartus. Atsižvelgiant į patyčių, susijusių su šiais tapatybės aspektais, vidurkių rodiklius, nustatyta, kad respondentai dažniau sulaukia patyčių dėl tautybės ar etninės tapatybės aspektų negu dėl netaisyklingo kalbėjimo lietuvių bendrine kalba.

### **Patyčios dėl moksleivių ir/ar jų tėvų tikėjimo**

15. Nustatyta, kad dėl tikėjimo patyčias patyrė 2,7proc. dvyliktokų. Tai pats mažiausias rodiklis, palyginti su patyčių dėl kitų tapatybės aspektų rodikliais. Tačiau tikėjimo skalės vidinio suderinamumo rodiklis nėra pakankamai didelis ir rodo, kad į matavimo skalę reiktų įtraukti daugiau kintamųjų, o turimus rezultatus galima vertinti tik kaip orientacinius. Dėl asmeninio tikėjimo respondentai sulaukė daugiau patyčių negu dėl savo tėvų ar kitų šeimos narių tikėjimo. Dėl tikėjimo dažniau tyčiojosi merginos ir jos dažniau tyčiojosi iš vaikinių, kurie apskritai patiria patyčias dažniau negu merginos. Stebimų patyčių dėl tikėjimo rodikliai yra aukštesni negu patirtų patyčių arba respondentų vykdomų patyčių. Respondentai dažniau tyčiojosi iš kitų dėl moksleivių asmeninio negu dėl jų tėvų arba kitų šeimos narių tikėjimo. Dėl šio tapatybės aspekto iš kitų dažniau nurodė tyčiojęsi vaikinai negu merginos. Šie rodikliai yra artimi respondentų patirtų patyčių rodikliui.

### **Patyčios dėl mokymosi rezultatų**

16. Iš viso patyčias dėl mokymosi rezultatų patyrė 6,5proc. respondentų, dažniau – dėl prastesnių mokymosi rezultatų. Atsižvelgiant į respondentų lytį, nustatyta, kad dėl mokymosi rezultatų (tiek dėl gerų, tiek dėl blogų) dažniau patyčias patiria vaikinai. Vaikinai nurodė, kad ir patys dažniau tyčiojosi iš kitų moksleivių. Stebimų patyčių dėl labai gerų arba prastų mokymosi rezultatų rodikliai yra apie tris kartus didesni negu patirtų patyčių rodikliai.

### **Patyčios dėl materialinių dalykų stokos ir žemesnio respondentų tėvų socialinio statuso**

17. Apibendrinus dvyliktos klasės moksleivių tyčiojimosi iš kitų dėl materialinių dalykų stokos ir žemesnio bendramokslų tėvų socialinio statuso rezultatus, galime teigti, kad patyčių dėl šių tapatybės aspektų rodikliai yra vieni mažiausių. Apskritai dėl šių tapatybės aspektų yra patyrę patyčias 2,8 proc. dvyliktojų. Dėl žemesnio tėvų socialinio statuso patirtų vaikinų patyčių rodikliai mažesni už merginų patyčių rodiklius, tačiau vaikinai dažniau tyčiojasi dėl materialinių dalykų stokos. Tokie pat rezultatai gauti ir klausiant respondentų apie jų pačių tyčiojimasi iš kitų, t. y. respondentai vaikinai nurodė dažniau tyčiojęsi iš kitų dėl materialinių dalykų stokos.